

Nr 115

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade grunder för den ekonomiska förvaltningen av de allmänna läroverken m. m.; given Stockholms slott den 14 mars 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

På grundval av de förslag, som utarbetats av skolförfattningssakkunniga, föreslås att den ekonomiska förvaltningen av de allmänna läroverken från den 1 juli 1958 skall åvila de kommunala skolstyrelserna. För statsmedel, som skolstyrelsen eller annat kommunalt organ har om händer för bestridande av kostnader för läroverks drift, skall kommunen som sådan vara ansvarig gentemot staten. För de kostnader kommunerna vållas genom övertagande av ifrågavarande arbetsuppgifter skall de erhålla kompensation genom att staten avstår från att utkräva vissa skyldigheter eller avgifter, som nu åvilar läroverkskommun. Vidare föreslås att läroverkskommuns åligganden i samband med denna reform skall regleras genom generella författningsföreskrifter i stället för genom separata åtaganden.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1958.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet frågor angående *ändrade grunder för den ekonomiska förvaltningen av de allmänna läroverken m. m.* samt anför därvid följande.

I. Inledning

Vid min anmälan den 28 februari 1958 av vissa följdfrågor i anledning av skolstyrelsereformen m. m. framhöll jag inledningsvis, såsom framgår av det vid propositionen 1958: 93 fogade utdraget av statsrådsprotokollet, bland annat att skolförfattningssakkunniga den 29 januari 1958 avlämnat en promemoria angående de allmänna läroverkens ekonomiska förvaltning. Eftersom promemorian då var föremål för remissbehandling, kunde jag inte tillsammans med övriga nämnda datum anmälda följdfrågor ta upp spörsmålet om läroverkens ekonomiska förvaltning utan förutskickade, att jag senare skulle återkomma till denna fråga.

Över ifrågavarande promemoria har *infordrade utlåtanden* nu avgivits av kammarkollegiet, kammarrätten, statskontoret, riksräkenskapsverket, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Malmöhus län, domkapitlen i Uppsala och Stockholm, styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm, direktionen över Stockholms stads undervisningsverk, statens avtalsnämnd, utredningen angående redogöransvaret m. m., samt 1952 års tjänstebostadsutredning.

Vidare har *yttranden* avgivits av svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, Stockholms skoldirektion, landsorganisationen i Sverige, statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation samt tjänstemännens centralorganisation.

Då beredningen av ärendet numera slutförts, anhåller jag att närmare få redogöra för frågor angående den ekonomiska förvaltningen av de allmänna läroverken och därmed sammanhängande spörsmål.

II. Nuvarande förhållanden

I. Allmänna bestämmelser

Enligt gällande bestämmelser ankommer det på rektor vid allmänt läroverk att handha läroverkets ekonomiska förvaltning. Han ansvarar ensam för medelsförvaltningen med ett undantag: vården och ansvaret för byggnadsfonden vid läroverk, där sådan finnes, åligger lokalstyrelsen.

Beslut om *disposition av läroverkets medel* skall som regel fattas av rektor. Undantag gäller beträffande anlåtande av understöds- och premiekassan för belöningar åt eleverna, då rektor och kollegium tillsammans skall besluta, samt bokinköp, som bestämmes av läroverkets biblioteksnämnd. Beslut om användningen av donationsfondernas avkastning fattas i den ordning, som i urkunden är bestämd. Beslut om användande av byggnadsfond vid läroverk, där sådan finnes, fattas av lokalstyrelsen.

Bestämmelser rörande *sättet för uppgörande av de allmänna läroverkens räkenskaper* och den offentliga kontrollen över dem är meddelade i KK 1932: 188. Räkenskaperna, som skall omfatta under läroverkets omedelbara förvaltning stående kassor och fonder, avlöningsmedel, omkostnadsanslag samt vissa ersättningar och avgifter, skall uppgöras i enlighet med av riksräkenskapsverket fastställt formulär och avslutas med budgetår.

Till styrkande av den i räkenskaperna utbalanserade behållningen skall inventering av kassor och fonder med avseende på såväl kontanta tillgångar som värde- och säkerhetshandlingar förrättas av två av lokalstyrelsen utsedda inventeringsmän. Sådan inventering skall ske dels vid slutet av varje budgetår, dels minst en gång under budgetåret. Jämväl vid ombyte av rektor skall inventering ske.

Vid läroverk, där byggnadsfond finnes, skall räkenskaperna över förvaltningen av denna underskrivas av lokalstyrelsen samt, där icke annorlunda är särskilt stadgat, årligen granskas av två revisorer, vilka utses av vederbörande kommunalstyrelse.

Sedan räkenskaperna underskrivits av rektor och — i förekommande fall — räkenskaperna för byggnadsfonden underskrivits av lokalstyrelsen och försetts med intyg om verkställd granskning, insändes räkenskaperna jämte tillhörande verifikationer till riksräkenskapsverket inom därför stadgad tid. Vid räkenskaperna fogas vederbörligen underskrivna instrument över de föreskrivna inventeringarna av kassor och fonder.

Medel hänförliga till läroverkets kassor och fonder skall, om de icke på annat sätt göres fruktbarande, insättas i bank å lämplig räkning för att uttagas efter behov. Alla övriga kontanta, för omedelbart förestående utgifter icke behövligen medel, såsom statsmedel, skattemedel m. m., skall vara insatta på checkräkning i riksbanken eller på postgirokonto hos postverket (KK 1951: 453).

Riksräkenskapsverket har den 15 april 1953 utfärdat cirkulär med anvisningar beträffande bokföringen och redovisningen vid de allmänna läroverken.

Den *centrala kontrollen* över läroverkens inkomster och utgifter samt över förvaltningen av dess medel utövar RRV enligt instruktionen för verket (KK 1957: 573). Med anledning härav åligger det RRV att tillse, att de räkenskaper och redovisningshandlingar, som skall ingivas till verket, blir vederbörligen granskade. Granskningen skall avse att kontrollera, förutom redogörelsernas överensstämmelse med fastställda formulär samt deras riktighet till siffran, att inkomsterna uppbäres och redovisas samt att utgifterna verkställas och bokföres i enlighet med gällande författningar m. m. ävensom att i övrigt vid förvaltningen av statens medel och andra tillgångar gällande föreskrifter följes samt nödig sparsamhet och statens bästa iakttages.

Enligt nuvarande ordning åvilar rektor *redogöraransvar* för läroverkens medel. Statligt redogöraransvar innebär, att vederbörande tjänsteman är ansvarig gentemot staten för bland annat riktigheten av de gjorda utbetalningarna. Detta medför, att han kan ådömas ersättningsskyldighet, oavsett om han vid granskningen haft möjlighet att upptäcka, att de i rekvisitionen upptagna beloppen varit felaktiga. Regeln är alltså, att den reviderande statliga myndigheten icke riktar återkravet mot sakägaren utan mot de statliga befattningshavare, som fattat beslut om utanordningen, med rätt för dessa att söka sitt åter hos vederbörande efter befogenhet. Enligt erfarenheten inlevereras emellertid det för mycket uppburna beloppet i flertalet fall av sakägaren, sedan anmärkning framställts.

Frågan om redogöraransvaret är f. n. föremål för utredning av år 1955 tillkallade sakkunniga.

Till hjälp på expeditionen har rektor *biträdespersonal* inom ramen för anvisade medel. Särskilda bestämmelser härom har meddelats genom beslut av 1953 års riksdag. Tidigare disponerades ett belopp ur avlöningsanslaget till arvoden åt sekreterare och biträden vid större läroverk, därjämte kunde ur läroverkets ljus- och vedkassa få bestridas viss kostnad för bland annat renskrivningsarbete.

Personal, som nu anlitas för biträde på rektorsexpeditionerna, utgöres av sekreterare och kamrerare, vilka i regel är vid läroverket anställda lärare, samt kontorspersonal. För bestridande av kontorsgöromålen må vara inrättade biträdestjänster i den reglerade befordringsgången och däremot svarande extra tjänster samt extra ordinarie och extra tjänster som kansli-biträde, kontorist eller kansliskrivare. Vid flertalet högre allmänna läroverk är en lönegradsplacerad biträdestjänst inrättad och vid några två. Vid de fristående realskolorna förekommer däremot i regel icke någon sådan tjänst. Vid somliga läroverk finns såväl sekreterare som kamrerare, vid andra endera, vid andra åter endast kontorspersonal.

Kostnader för denna biträdes hjälp bestrides ur anslagsposten till övrig icke-ordinarie personal. För innevarande budgetår gäller följande.

För varje läroverk fastställer skolöverstyrelsen ett anslagsbelopp, inom vilket utgifterna för avlöningsförmånerna till denna personal skall rymmas. Beloppet beräknas efter dels ett fast anslag för varje läroverk, dels ett rörligt anslag med visst belopp per lärjunge. Det sålunda beräknade anslagsbeloppet får av skolöverstyrelsen jämkas uppåt eller nedåt, i den mån särskilda omständigheter föranleder. För jämkningen uppåt får disponeras ett belopp, motsvarande sammanlagt högst 20 % av summan av de för de olika läroverken beräknade anslagsbeloppen.

Beträffande dispositionen av det för ett läroverk fastställda anslaget gäller följande. Arvode för uppdrag som sekreterare eller kamrerare eller för uppdrag att bestrida såväl sekreterar- som kamrerargöromål må icke utgå med högre belopp än 3 000 kronor för budgetår.

Biträdestjänst skall, oavsett de verkliga kostnaderna för avlöning vid tjänsten, anses belasta läroverkets anslagsbelopp med ett bestämt delbelopp, vilket, räknat för heltidstjänstgöring och budgetår, skall utgöra:

för kontorsbiträde (lönegrad A 1—5)	7 200
» kanslibiträde (lönegrad A 7)	8 600
» kontorist (lönegrad A 9)	9 300
» kansliskrivare (lönegrad A 10)	10 000

Om tillsättning av ifrågavarande tjänster, anställande av annan personal samt beslut om omfattningen av vissa tjänsteinnehavares åligganden m. m. är bestämmelser meddelade i läroverksstadgan (Ls) §§ 149 och 188.

2. Medelsförvaltningens art

Rektors medelsförvaltning omfattar: avlöningsmedel m. m., läroverkets kassor, donationsmedel, den statliga studiehjälpen (studiebidragen) till läroverkets elever, arvoden och ersättningar av statsmedel (utom löne-medel) dels till ledamöter i intagningsnämnd, dels till rektor och lärare i samband med privatisternas skriftliga prov samt omprövning för studentexamen, avgifter, erlagda av elever eller examinander i samband med vissa prövningar, stämpelmedel för lösen av betygsavskrifter.

a) *Avlöningsmedel m. m.*

Enligt Ls § 147 åligger det rektor att i föreskriven ordning upprätta rekvisition på läroverkets befattningshavare tillkommande *avlöningsmedel* samt att uppbära medlen, utbetala dem till vederbörande och i laga ordning redovisa dem.

För de allmänna läroverken i Stockholm gäller dock särskilda bestämmelser, för vilka redogöres i det följande.

Avlöningsmedlen utgör den ojämförligt största posten i rektors medelsförvaltning, och även om lönelistorna upprättas av kamrerare eller annan biträdespersonal, kan rektor på grund av redogöraransvaret icke frigöra sig från arbetet med befattningshavarnas avlöning.

Som exempel på avlöningsbeloppens storlek må följande nämnas. Vid ett medelstort högre allmänt läroverk i ortsgrupp 3 med omkring 930 elever och 31 avdelningar utbetalades i avlöningar budgetåret 1956/57 ca 680 000 kronor, och som skattemedel inlevererades ca 290 000 kronor. Beloppet rörde sig alltså sammanlagt om nära 1 miljon kronor. Vid en medelstor samrealskola i ortsgrupp 3 med omkring 330 elever och 12 avdelningar uppgick avlöningarna samma budgetår till ca 240 000 kronor och skattemedlen till ca 100 000 kronor.

Hela avlöningsanslaget för de allmänna läroverken utgjorde budgetåret 1956/57 136 miljoner kronor. För innevarande budgetår omfattar det drygt 165 miljoner kronor.

Det arbete, som ankommer på rektorsexpeditionen i samband med rekvisition och utbetalning av dessa medel, innebär i stort sett följande.

Varje månad uppgöres på rektorsexpeditionen en avlöningslista över avlöningar till rektor, lärare, vaktmästare och värmeskötare (med lön enligt bestämmelserna i Saar), skolsköterska och biträdespersonal m. fl. Antalet befattningshavare på en avlöningslista varierar mellan omkring 80 vid de största högre allmänna läroverken och omkring 10 vid de minsta samrealskolorna.

I listan skall uppgifter lämnas på förordnanden, tjänstledigheter, semester, timantal för övningslärare och för timlärare med fördelning på högstadium och lågstadium m. m.

Enligt gällande lönetabeller utgående löner anges och vidare uträknas med tillämpning av ett stort antal avlöningsförfattningar olika slags avlöningsförmåner, såsom vikariatsersättningar, läsårsdaglöner till extra lärare och läraraspiranter, särskild ersättning åt folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor, timarvoden dels till timlärare, dels för tilläggstimmar, arvoden till bibliotekarie, till sekreterare och kamrerare samt till skolsköterskor med deltidstjänstgöring.

Avdrag verkställs därvid för skattemedel, inbetalningar till statens intressekontor, hyra för tjänstebostad m. m.

Avlöningsmedlen rekvireras hos länsstyrelsen och avlöningarna utbetalas till vederbörande befattningshavare. Skattemedlen inlevereras till vederbörande skattemyndighet.

En ofta ganska arbetskrävande detalj i arbetet med befattningshavarnas avlöning är uträkningen av de ersättningar, som tillkommer läroverkets städerskor. Dessa avlönas enligt kollektivavtal, och kostnaderna bestrides ur expenskassan (ljus- och vedkassan), varför utgifterna icke redovisas i avlöningslistan utan medelst särskilda verifikationer.

Till de avlöningsförmåner, som uträknas och utbetalas av rektor, hör också *ersättning för sjukvårdskostnader*. Denna ersättning belastar de allmänna läroverkens *omkostnadsanslag*, icke avlöningsanslaget. För bestämmande av ersättningen har rektor att iaktta omfattande föreskrifter. Han skall sålunda tillse bl. a., att befattningshavaren anlitat sådan läkare, som enligt lönebestämmelserna godkännes för tillerkännande av ersättning, och att remiss, ordination, attest etc. föreligger, när detta är ett villkor för ersättning. Vid utbetalning av ersättningen gäller ett ganska invecklat system, särskilt med hänsyn till samordningen med sjukförsäkringslagen.

Rektor skall från omkostnadsanslaget även i förekommande fall utbetala ersättningar till verksläkare, anvisningsläkare och konsultationsläkare.

b) *Läroverkets kassor*

Enligt Ls § 217 mom. 1 st. 2 åligger det rektor att vårda läroverkets kassor samt ansvara och redogöra för dem.

Det beslut, som vid 1956 års riksdag fattades om *avskaffandet av vissa lärjungeavgifter* vid de högre skolorna (prop. 1956:123, SU 154, Rskr 315), innebär bland annat, att systemet med inskrivnings- och terminsavgifter för elever vid allmänna läroverk avskaffats med utgången av läsåret 1956/57, dock att vederbörande läroverkskommun äger att, med bibehållande av avgiftssystemet, tills vidare kvarstå vid sina förpliktelser gentemot läroverket. Som villkor för åtnjutande av byggnadsbidrag eller för organisationsändring av läroverket skall dock gälla skyldighet för kommunen att övergå på det nya systemet.

Vid läroverk, där avgifterna bibehålls, skall de enligt läroverksstadgans äldre bestämmelser, som under sådana förhållanden alltfört skall äga tillämpning, tillgodoföras följande kassor, nämligen ljus- och vedkassan, biblioteks- och materielkassan, understöds- och premiekassan samt byggnadsfonden. För dessa kassor gäller följande.

Av *ljus- och vedkassan* bestrides kostnaderna för belysning, uppvärmning och renhållning av de för läroverkets ändamål avsedda eller upplåtna lokalerna, för tillfälliga anordningar i dessa eller likartade avseenden samt för avlöning åt vaktmästare, eldare och övrig betjäning, som icke avlönas på annat sätt.

Kassan tillföres utom lärjungeavgifter och eventuellt hyresmedel ett statligt fyllnadsbidrag för utgifternas täckande. Detta utgår ur den nya anslagsposten till bidrag till penskassan.

Av *biblioteks- och materielkassan* bestrides kostnaderna för anskaffande och underhåll av böcker och övrig undervisningsmateriel ävensom av annan för läroverket behövlig materiel, i den mån skyldighet härutinnan icke åligger vederbörande kommun. Av denna kassas medel bekostas även tryckning av årsredogörelse och katalog, blanketter, program m. m. Efter

tillstånd av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall kan kassan även anlitas för ordnande eller vård av läroverkets materielsamling eller för liknande ändamål.

Kassan tillföres lärjungeavgifter och eventuellt hyresmedel. Till bokinköp och bokbindning utgår bidrag av statsmedel ur anslagsposten till bidrag till biblioteks- och materielkassan.

Understöds- och premiekassan användes för bestridande av bidrag till kostnaderna för museibesök, exkursioner o. dyl. samt i vissa fall till specialistundersökning av elev och i fall av trängande behov till elevernas understöd, sjukvård och begravningshjälp. Rektor och kollegium må även anlita kassan till belöningar åt elever för flit, ordning och framsteg.

Utöver lärjungeavgifter är kassans inkomster följande: i vissa stift bidrag från premie- och fattigkassan, vid vissa läroverk ersättning för förlorad helgonskyld, vissa av examinander icke återfordrade avgifter samt efter rektors beprövande räntor på tillfälliga, för löpande utgifter icke omedelbart behövliga kassabehållningar.

Byggnadsfonden skall bekosta byggnad och underhåll av läroverkshus, i de fall kommunen icke gjort åtagande i detta avseende, samt fastighets- och försäkringsavgifter. Ur kassan må i mån av tillgång lokalstyrelse vid läroverk, där vederbörande kommun icke åtagit sig att tillhandahålla inredning och möbelutrustning, jämväl i särskilda fall kunna lämna bidrag till läroverkets möblering ävensom till anskaffande av för gymnastikundervisningen behövlig materiel, såvida i dessa avseenden betydligare utgift erfordras.

Inkomsterna för uthyrande av läroverkens lokaler delas på ljus- och vedkassan, biblioteks- och materielkassan samt byggnadsfonden, där ej lokalstyrelsen i särskilt fall annorlunda bestämmer.

För i förening med allmänt läroverk stående *kommunalt gymnasium* gäller enligt kungl. brev den 24 september 1937, att lärjungarna på gymnasiet må vara likställda med lärjungarna i realskolan beträffande skolans kassor, i följd varav dessa kassor må vara gemensamma för hela läroanstalten.

Vid övergång till avgiftsfri undervisning skall kostnaderna för avskaffandet av lärjungeavgifterna delas ungefär lika mellan kommunerna och staten.

De ökade utgifter *kommunerna* vid denna fördelning av kostnaderna måste åtaga sig, gäller underhåll av fastigheter, fastighets- och försäkringsavgifter, kostnader för möbler m. m., som dittills bekostats av byggnadsfonden, kostnader för möbler och inventarier m. m., som dittills bekostats av biblioteks- och materielkassan, samt kostnader för uppvärmning, belysning m. m., som dittills bestritts av ljus- och vedkassan.

För täckande av *statens* andel i kostnaderna för lärjungeavgifternas avskaffande utgår bidrag till läroverkens kassor. För budgetåret 1957/58 har

under rubriken Allmänna läroverken: Bidrag till läroverkens kassor anvisats ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor att disponeras på följande sätt.

Bidrag till expenskassan, förslagsvis	5 750 000
Bidrag till biblioteks- och materielkassan, förslagsvis	4 000 000
Bidrag till understöds- och premiekassan, förslagsvis	250 000

Beslut om statsbidrag meddelas av skolöverstyrelsen efter framställning av rektor. Beviljade medel rekvireras för läroverk i Stockholm från överstyrelsen och för annat läroverk från länsstyrelsen.

Ur *expenskassan* (f. d. ljus- och vedkassan) bestrides kostnaderna för renhållning av läroverkets lokaler, för hygieniska anordningar samt för avlöning åt sådan vaktmästare och eldare, som icke avlönas på annat sätt. Såsom ovan nämnts, övertar kommunen kostnaderna för belysning och uppvärmning — utgifter som gav ljus- och vedkassan dess namn.

Expenskassans enda inkomster är bidrag av statsmedel.

För rekvisition av medel till expenskassan har skolöverstyrelsen utarbetat ett formulär med motsvarande uppställning som den, som tidigare användes vid rekvisition av fyllnadsbelopp till ljus- och vedkassan. Beslut om bidrag grundar sig på av läroverket beräknade inkomster och utgifter under påbörjat budgetår.

För *biblioteks- och materielkassan* innebär övergången till avgiftsfri undervisning inga större förändringar.

Kassans inkomster är dels bidrag av statsmedel dels, i förekommande fall, läroverkets del av inflytande hyresmedel. Skolöverstyrelsen disponerar för bidrag till biblioteks- och materielkassorna ett högsta sammanlagt belopp, som för budgetår räknat motsvarar 35 kronor för varje vid höstterminens början närvarande elev vid de läroverk, som äger åtnjuta dylikt bidrag. Hyresmedlen fördelas enligt riksdagsbeslutet på sådant sätt, att hälften tillfaller kommunen och hälften läroverket. Läroverkets del skall som regel tillföras biblioteks- och materielkassan; då särskilda skäl föreligger, kan dock lokalstyrelsen bestämma, att hyresmedel i stället skall tillföras understöds- och premiekassan.

Understöds- och premiekassan användes för samma ändamål som tidigare. Bidrag till kassan utgår av statsmedel med 10 kronor för under läsåret nyinskriven elev. Kassans övriga inkomster är desamma som före övergången till avgiftsfri undervisning, fränsett att lärjungeavgifterna försvunnit.

Någon *byggnadsfond* skall, då kommunen övergått till systemet med avgiftsfri undervisning, icke finnas vid läroverket. Vid fondens upphörande förefintliga tillgångar och skulder övertages av vederbörande kommun, som skall använda eventuella behållningar för sådana ändamål, som tillgodosetts medelst fonden.

För i förening med allmänt läroverk stående *kommunalt gymnasium* gäller, att kassorna må vara gemensamma för hela läroanstalten, under för-

utsättning att kommunen för gymnasiet lämnar bidrag till dessa kassor efter samma grunder som om gymnasiet varit statligt.

Enligt 63 § allmänna försöksskolebestämmelserna (Afb) skall följande gälla i fråga om läroverkets kassor, om till samma skolanläggning är förlagda *såväl statligt läroverk som högstadium av försöksskola*.

Kassorna må vara gemensamma för hela skolanläggningen, dock att inkomsterna till understöds- och premiekassan, fränsett vissa räntor och hyresmedel, får användas endast för elever i den statliga delen av skolanläggningen. Som förutsättning för att kassorna skall vara gemensamma gäller, att vederbörande kommun, i vad avser avdelningarna av försöksskolan, lämnar bidrag till kassorna efter samma grunder, som gäller för bidrag av statsmedel till dessa kassor.

Vid beräkning enligt gällande grunder av bidrag av statsmedel till kassorna må hänsyn tagas endast till den statliga delen av skolanläggningen.

Beslut att övergå till det nya systemet har fattats beträffande flertalet allmänna läroverk. Efter den 1 januari 1958 kvarstår endast 14 allmänna läroverk (6 högre allmänna läroverk, 8 samrealskolor) och från den 1 juli 1958 kommer högst 9 (4 högre allmänna läroverk, 5 samrealskolor) att ha kvar systemet med lärjungeavgifter. Det kan förmodas, att beslut om övergång till systemet med avgiftsfri undervisning inom den närmaste tiden fattas för ytterligare ett antal läroverk.

c) *Donationsmedel*

För sådana donationsmedel, som står under ett läroverks omedelbara förvaltning, skall rektor ansvara och redogöra, där ej annorlunda är särskilt föreskrivet (Ls § 218). Rektor skall svara för att kapitalet göres räntebärande genom inköp av obligationer eller genom insättning i sparbank. Låneräkning och särskild specifikation av inkomster och utgifter skall göras för varje fond; bokföringsarbetet kan minskas genom att gemensam förvaltning för läroverkets samtliga fonder införes. Närmare föreskrifter härom är meddelade genom riksräkenskapsverkets cirkulär den 15 april 1953 med anvisningar beträffande bokföringen och redovisningen vid de allmänna läroverken.

I de fall, då fonderna ej förvaltas av läroverket, har rektor endast att mottaga den årliga avkastningen och tillse, att den på föreskrivet sätt disponeras för sitt ändamål, samt utbetala fastställt belopp till vederbörande mottagare.

Beslut om användningen av donationsfondernas avkastning skall enligt gåvobreven i regel fattas av kollegiet eller av rektor och kollegiet.

Donationerna är i regel avsedda för stipendier och premier till elever. Det förekommer även, att de avser att förstärka undervisningsmaterielen i något visst ämne eller att tillförsäkra innehavare av rektors- eller lärar-

tjänst särskild förmån utöver lönen. I 19 § Saar föreskrives, att sådan förmån icke skall föranleda avdrag på lönen, under förutsättning att det är fråga om donation av enskild.

Donationsmedel skall noggrant användas efter givarens föreskrift. Lagbestämmelser om rätt för statsmakten att upphäva eller ändra donationsbestämmelser saknas, men enligt praxis tillkommer sådan rätt (permutationsrätt) Kungl. Maj:t.

I prop. 1957: 106 angående försöksverksamheten med nioårig enhetskola m. m. (s. 142) har departementschefen uttalat, att några generella regler för hur vid *realskolans avveckling* skall förfaras med till läroverket knutna donationsfonder icke torde kunna ges. Dylika permutationsfrågor bör i stället på vanligt sätt prövas av Kungl. Maj:t.

d) *Den statliga studiehjälpen*

Studiehjälp av statsmedel utgår till elever vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter enligt KK 1953: 530 4 kap. Studiehjälpen är av två slag, studiebidrag och stipendium.

Studiebidrag utgår utan behovsprövning för inackordering på skolorten eller för dagliga resor mellan bostadsorten och skolorten och vissa måltider.

Det åligger läroverkets rektor att pröva och avgöra ansökning om studiebidrag, för varje termin hos länsstyrelsen rekvirera erforderliga medel samt överlämna bidragen mot kvitto till elevens målsman. Överlämnandet sker i regel vid mitten av varje termin. Studiebidragen skall redovisas i läroverkets räkenskaper. I fråga om kommunalt gymnasium, förenat med statlig realskola, skall studiebidragen redovisas i de räkenskaper, som avser realskolan.

Den centrala ledningen av studiehjälpsverksamheten ankommer på *studiehjälpsnämnden*. Till nämnden skall rektor vid varje läsårs slut lämna uppgift om det sammanlagda beloppet av de under läsåret utbetalade studiebidragen. På anmodan av nämnden skall rektor för granskning överlämna de under läsåret behandlade ansökningarna om studiebidrag.

Stipendium utgår efter behovsprövning och avser att underlätta för omedlade och mindre bemedlade elever att genomgå den högre läroanstalt i eller utanför bostadsorten, som eleven önskar bevista för sin utbildning.

Beslut om stipendium fattas av studiehjälpsnämnden, som även utbetalar stipendiet. På rektor ankommer att mottaga elevernas ansökningar och med eget yttrande vidarebefordra dem till nämnden. Vid avgivande av yttrande bör rektor samråda med kollegiet eller av detta utsedda delegerade. Slutligen har rektor att hos studiehjälpsnämnden föreslå indragning av stipendium, om han finner elevens studieresultat, uppförande eller ordning ge anledning därtill. Motsvarande gäller om eleven avbryter sina studier.

Statlig studiehjälp i form av studiebidrag och stipendier utgår även till elever i *försöksskola*. Skolstyrelsen i försöksdistriktet har därvid i stort sett samma uppgifter som rektor har beträffande studiehjälpen vid allmänt läroverk. Över ifrågavarande medel skall skolstyrelsen föra särskild redovisning. Redovisningen skall vid läsårets slut insändas till länsstyrelsen för att bifogas länsstyrelsens till RRV ingående kassaverifikationer.

Studiehjälp av statsmedel i form av *allmänt studiebidrag* utgår enligt kungörelsen 1957: 611 till elev vid allmänt läroverk från och med kvartalet efter det, varunder eleven fyllt 16 år, till och med det kvartal, varunder han fyller 18 år, dock endast under läsåret. Ansökning om allmänt studiebidrag prövas och avgöres av rektor. Rektor rekviderar erforderliga medel och utbetalar bidraget. Allmänna studiebidragen skall redovisas i läroverkens räkenskaper. I fråga om försöksskola har skolstyrelsen samma uppgifter som vid läroverken åligger rektor.

e) *Arvoden och ersättningar av statsmedel*

Ledamot av intagningsnämnd (utom rektor-ordförande) äger åtnjuta dels arvode för sammanträdesdag enligt i kommittékungörelsen angivna grunder, dels i förekommande fall ersättning för mistade löneförmåner, dels ock rese- och traktamentsersättning för resor till och från sammanträde med intagningsnämnden.

Av statsmedel utgår också ersättningar med mindre belopp till rektor och vederbörande lärare för arbete med privatisternas skriftliga prov i real- och studentexamen samt i samband med omprovning för studentexamen.

Här nämnda ersättningar rekvideras av rektor hos skolöverstyrelsen och redovisas i kassaräkningen.

f) *Avgifter, erlagda av elever och examinander*

Den som vill undergå real- eller studentexamen som privatist skall, med vissa undantag, före den skriftliga prövningens början hos rektor erlægga en avgift av tjugofem kronor vid realexamen och trettioåtta kronor vid studentexamen.

Över avgifterna föres särskilda liggare. Avgift, som tillkommer statsverket eller tillfaller understöds- och premiekassan, införes även i kassaräkningen; till examinanderna återbetalda avgifter införes däremot blott i ifrågavarande liggare.

Den som anmäler sig till fyllnadsprovning eller särskild provning för real- eller studentexamen, skall erlægga vissa avgifter, som tillfaller rektor och vederbörande lärare. Detsamma gäller den, som anmäler sig till provning i »avslutade ämnen» enligt Ls § 110 mom. 2 samt till provning för vinnande av behörighet att undervisa i främmande språk i folkskolan.

Den som icke undergår avsedd prövning äger under vissa villkor återfå vederbörande lärare eljest tillkommande avgifter, om framställning göres hos rektor under löpande räkenskapsår; annars tillfaller dessa avgifter understöds- och premiekassan.

Avgifterna redovisas i särskilda liggare. Endast de avgifter, som tillfaller understöds- och premiekassan, införes även i kassaräkningen.

g) *Stämpelmedel*

Enligt gällande bestämmelser om expeditionslösen och stämpelavgift skall vissa av statliga läroanstalter utfärdade handlingar förses med beläggingsstämpel. I praktiken är det nästan alltid fråga om ersättningshandling för förkommet avgångs- eller examensbetyg. Stämpelavgifterna under ett budgetår uppgår i regel till ytterst ringa belopp. De införes icke i läroverkets kassaräkning och torde sakna betydelse för frågan om läroverkens ekonomiska förvaltning.

3. Särskilda bestämmelser om läroverken i Stockholm

För de allmänna läroverken i Stockholm är den ekonomiska förvaltningen centraliserad till ett särskilt organ, *direktionen över Stockholms stads undervisningsverk*. Efter Kungl. Maj:ts bestämmande kan direktionen åläggas vissa uppgifter beträffande den ekonomiska förvaltningen även för andra läroanstalter. Sålunda har uppdragits åt direktionen att beträffande lärarhögskolan i Stockholm handha beräkningen och utbetalningen av löneförmåner åt styrelseledamöter, befattningshavare och ämneslärarkandidater.

Direktionen är enligt Ls § 206 tillika eforalstyrelse för stockholmsläroverken.

Jämlikt instruktionen för direktionen består den av följande ledamöter: överståthållaren såsom ordförande, biskopen i Stockholms stift, en av domkapitlet bland Stockholms prästerskap utsedd ledamot, en av Stockholms magistrat utsedd ledamot, två av Stockholms stadsfullmäktige utsedda ledamöter, rektorerna vid statens normalskola och nya elementarskolan, tre i tjänsten äldsta av rektorerna vid de övriga högre allmänna läroverken i Stockholm samt den i tjänsten äldste av rektorerna vid Stockholms realskolor.

Kansliet omfattar en sekreterare och en kamrerare, båda deltidanställda, samt en kansliskrivare, en kontorist, ett biträde i reglerad befordringsgång och tillfällig arbetskraft.

Direktionens kansli verkställer uträkning och utbetalning av löner och sjukvårdersättningar m. m. till lärare och övrig personal. Uträkningarna

grundar sig på uppgifter, som varje månad överlämnas från läroverken. Direktionen handhar även vården av fonder och stiftelser, som ställts under dess förvaltning. Övrig medelsförvaltning ankommer dock på vederbörande rektor. Ansvar för utanordningsbesluten och för vården av fonder och stiftelser åvilar kamreraren.

Medel till avlöningar och vissa omkostnader rekvireras hos skolöverstyrelsen.

Direktionen finansieras av statsanslag samt vissa räntemedel från Allmänna undervisningsverkens fond.

Avlöningsstaten för budgetåret 1957/58 är av följande omfattning.

Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t (må överskridas med 1 500 kronor)	10 200 kronor
Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal (må överskridas med 12 400 kronor)	44 400 »
Rörligt tillägg, förslagsvis	10 800 »

Av förstnämnda anslagspost beräknas 7 500 kronor åt kamreraren och 4 200 kronor åt sekreteraren. Till kamreraren må ur anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal utgå ersättning för avstådda löneförmåner under tjänstledighet från innevarande lärartjänst med högst 9 000 kronor för år.

Till omkostnader utgår ett statsanslag av 9 500 kronor.

Trots upprepade personalförstärkningar har direktionen förklarat sig endast med stora svårigheter kunna fullgöra sina arbetsuppgifter, som ökat för varje år. Frågan om en avveckling av dess verksamhet har varit aktuell sedan ett par år men har vilat i avvaktan på resultatet av skolstyrelseutredningens förslag.

Skolstyrelseutredningen föreslog i detta hänseende, att den nya skolstyrelsen i Stockholm skulle träda i stället för direktionen och vissa andra nu existerande organ. Enligt prop. 1956: 182 (s. 272) skulle dock frågan, huruvida direktionens samtliga uppgifter borde övertagas av skolstyrelsen, bli beroende av närmare utredning.

I 1958 års statsverksproposition har medel icke beräknats för direktionens fortsatta verksamhet. Departementschefen har ansett sig bära utgå från att de uppgifter, som nu tillkommer direktionen, från och med den 1 juli 1958 helt skall övertagas av den nya skolstyrelsen i Stockholm.

III. Skolstyrelseutredningens förslag m. m.

Skolstyrelseutredningen (SOU 1955: 31 s. 63—71) föreslog, att i den nya skolstyrelsens uppgifter skulle ingå att utöva den ekonomiska förvaltningen över styrelsen underställda skolor. Det finge betraktas som självklart, att så skulle vara fallet beträffande de så kallade kommunala skolorna. Utredningen hade emellertid funnit detsamma böra gälla ifråga om de allmänna läroverken. Sitt ställningstagande grundade utredningen *dels* på förutsättningen, att terminsavgifterna avskaffades, *dels* på uppfattningen, att ett överförande av den ekonomiska förvaltningen till skolstyrelsen skulle innebära en fastare anknytning av läroverket (sedan enhetsskolan genomförts gymnasiet) till kommunen och ge denna bättre möjligheter att överblicka och tillgodose skolans behov, *dels ock* slutligen på uppfattningen, att läroverksrektorerna så långt det vore möjligt borde befrias från kamerala göromål. I den ekonomiska förvaltningen inbegrep utredningen därför också med löneutbetalningarna sammanhängande frågor.

Skolstyrelseutredningen ansåg, att uträkning och utbetalning av lärarlönerna borde under skolstyrelsens inseende ombesörjas på ett ställe för alla kommunens skolor. Kommunen borde handha förvaltningen av läroverkets kassor, varvid det ej borde vara nödvändigt att skilja på dessa. När det gällde utgifterna måste rektor med hjälp av huvudlärare, bibliotekarie och vaktmästare noga granska alla räkningar och genom attest vitsorda, att rekvirerade varor mottagits och att priserna överensstämde med anbud eller gjorda uppgörelser samt därefter överlämna räkningarna till likvidering. Vad angick beslut om inköp av olika slag, ansåg utredningen det vara nödvändigt, att rektor finge stor frihet att besluta inom ramen av beviljade årsanslag.

Även förvaltningen av donationsmedel borde överlämnas till skolstyrelsen, där ej för viss donation eller fond annat föreskrivits. Möjligheten till gemensam donationsförvaltning borde bibehållas. Donationsfondernas räkenskaper granskades nu av riksräkenskapsverket. Om två kommunalt valda revisorer utförde granskningen, måste sedan antingen räkenskapen insändas till riksräkenskapsverket eller också syntes enligt lagen om tillsyn av stiftelser redogörelse för varje år böra insändas till länsstyrelsen, även om det statliga undervisningsväsendets fonder för närvarande ej vore medtagna i denna lag.

Övriga penningmedel, som nu förvaltades av rektor såsom ersättning för provningar, examensavgifter och liknande borde alltjämt mottagas och utbetalas av rektor. Detsamma gällde de statliga studiebidragen.

Vid *remissbehandlingen* restes invändningar mot förslaget.

Skolöverstyrelsen ansåg det angeläget, att rektorerna i möjligaste mån befriades från medelsförvaltande och likartade uppgifter. Med hänsyn till vikten av rektors pedagogiskt ledande uppgifter fann överstyrelsen att åtgärder för att befria rektor från sidoordnade sysslor ej längre borde anstå. Överstyrelsen kunde dock — från formella utgångspunkter — icke biträda tanken, att läroverkens ekonomiska förvaltning, i vad den avsåg disposition av statsmedel, skulle överflyttas till skolstyrelsen. En sådan förvaltningsform saknade plats i förvaltningssystemet och kunde icke infogas utan mycket vittgående ingrepp i kommunallagstiftningen och den kommunala självbestämmanderätten. Detta sammanhängde enligt överstyrelsen med redogöransvarets utformning enligt gällande rätt. Kommunala organ och

förtroendemän kunde icke åläggas statligt redogöranansvar. Någon statlig myndighet finge därför träda in och efter granskning av materialet ikläda sig ansvaret för detsamma, lämpligen länskolnämnden, samt redovisa det till riksräkenskapsverket. Detta innebure dubbelarbete men betänkligare vore att den statliga myndigheten saknade möjlighet att, om kommunen vägrade betala efter ett utslag i administrativ väg, utkräva betalningsansvar av det kommunala organet annat än efter talan vid allmän domstol. Överstyrelsen erinrade om att riksdagen 1940 avslagit en proposition i vad avsåge införandet på ett avgränsat område av redogöranansvar för kommunala förtroendemän vid omhänderhavande av statsmedel under åberopande av att domstolsvägen alltid stode öppen i händelse av vägran att betala. För sin del föreslog överstyrelsen att länskolnämnden skulle ombesörja löneuträkningen, vilket organisatoriskt kunde samordnas med statsbidragsgranskningen.

Statskontoret menade, att mycket skulle stå att vinna med en anordning som den av utredningen föreslagna, men fann det likväl uteslutet att planerna förverkligades, innan de ovan berörda frågorna tillfredsställande klarlagts.

Riksräkenskapsverket erinrade om att rektor rekvirerar anslagsmedel hos länsstyrelsen i mån av behov samt före budgetårets utgång återlevererar vad som icke tagits i anspråk. Anslagsbelastningen rapporterades månadsvis av vederbörande länsstyrelse (i Stockholm skolöverstyrelsen), och rapporterna låge till grund för den löpande riksbokföringen. Verket utgick från att granskningen av läroverkens förvaltning och räkenskaper enligt förslaget komme att åvila allenast de av kommunen valda revisorerna.

Förslaget skulle till sina konsekvenser beträffande bokföring, redovisning och revision av de allmänna läroverkens ekonomiska förhållanden strida mot hittills tillämpade principer, enligt vilka det åligger de statliga myndigheterna att avgiva redovisning till riksräkenskapsverket för av dem förvaltade medel samt att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter om sättet för räkenskapernas bokföring och verifiering, räkenskapernas uppställning m. m. som meddelas av riksräkenskapsverket. Verket hade att granska de räkenskaper som enligt meddelade bestämmelser avgives av myndigheter m. fl. som erhåller anslag av statsmedel mot redovisningsskyldighet. De befattningshavare som har sådan redovisningsskyldighet är underkastade det särskilda redogöranansvaret, som innebär att vederbörande kan i administrativ ordning åläggas ersätta statsverket felaktigt utgivna belopp. Det ålåg rektor att i enlighet med därom utfärdade bestämmelser handhava samt ansvara och redogöra för läroverkets kassor och uppbörd. Det syntes olämpligt och knappast genomförbart att ålägga de kommunala organen sådana skyldigheter beträffande bokföring och redovisning av läroverkens medel, som nu åvilade rektor. Även om en sådan ordning genomfördes, skulle det likväl icke vara möjligt att genom framställande av revisionsanmärkningar mot kommunala förtroendemän eller mot av kommunen anställda tjänstemän vinna rättelse beträffande vid granskningen uppmärksammade felaktigheter. Att genom författningsbestämmelser utsträcka redogöranansvaret till att även omfatta kommunala förtroendemän eller tjänstemän, som anförtratts disposition av statsmedel, syntes icke kunna komma ifråga. Riksräkenskapsverket förordade att ändring icke gjordes i gällande ordning men fann det önskvärt att läroverksrektorernas arbete med den ekonomiska förvaltningen underlättades inom ramen för den nuvarande organisationen. Sättet härför borde närmare undersökas.

Stadsförbundet ville icke bestrida att förslaget kunde anses innebära en rationell förändring men framhöll, att förbundet upprepade gånger gjort erinringar mot systemet med åtaganden som grund för statens mellanhavanden med läroverkskommunerna. Mot detta system hade från stadsförbundet vid upprepade tillfällen riktats erinringar, varvid även framhållits angelägenheten av att snabbt få till stånd en klar reglering av de ekonomiska mellanhavandena mellan stat och kommun beträffande de allmänna läroverken. Ett genomförande av förslaget borde förutsättas ske med anpassning efter vanliga kommunala förvaltningsregler (detta i anledning av utredningens uttalande att räkenskap för varje i den avsedda ekonomiska förvaltningen ingående donationsfond »måste göras i överensstämmelse med riksräkenskapsverkets föreskrifter»).

I *propositionen* om skolväsendets lokala och regionala ledning (1956: 182 s. 61) uttalade departementschefen, att han fann de invändningar, som riktats mot utredningens förslag med hänsyn till nu gällande bestämmelser om bland annat redogöransvaret vara befogade. I likhet med statskontoret var departementschefen emellertid övertygad om att mycket skulle stå att vinna med den av utredningen föreslagna anordningen. Då departementschefen icke kunde ansluta sig till skolöverstyrelsens förslag att förlägga löneuträkning och löneutbetalningar för de allmänna läroverkens personal inom ett helt län på mellaninstanserna, hade åtgärder vidtagits för att i anslutning till den pågående utredningen om redogöransvaret m. m. få närmare utrönt, vilka möjligheter som funnes att skapa förutsättningar för ett förverkligande av utredningsförslaget också på denna punkt. Departementschefen ville därför föreslå, att, om riksdagen icke riktade någon erinran häremot, Kungl. Maj:t skulle äga rätt att, därest de formella hinder, som nu funnes, undanröjdes, bestämma, i vilken omfattning de allmänna läroverkens ekonomiska förvaltning finge överflyttas på kommunen, där läroverket vore beläget.

I *motionerna* I: 612 och II: 810 framhölls, att ett antal uppgifter i fråga om vissa statliga läroanstalters administration och ekonomiska förvaltning tänktes bli överflyttade på kommunala organ utan att kostnadsfrågan samtidigt blivit belyst. I *motionerna* I: 613 och 616 samt II: 814 uttalades, att frågan om överflyttande av läroverkens ekonomiska förvaltning på kommunerna syntes vara av stor principiell räckvidd. Då *propositionen* icke mer än antydningssvis gav en uppfattning om hur problemet komme att lösas, borde det begärda bemyndigandet icke lämnas. Icke minst med hänsyn till de synpunkter, som riksdagens revisorer (1938/39, § 7, och 1944/45, § 10) framfört ävensom riksdagens ställningstagande i ett tidigare sammanhang, varvid ifrågasatts viss lagstiftning av besläktad karaktär (jfr tredje särskilda utskottets utlåtande 1940: 2) syntes riksdagen själv böra få taga ställning till de anordningar, som kunde komma att föreslås för överförande av de allmänna läroverkens ekonomiska förvaltning från rektor till kommunerna.

Riksdagen underströk i likhet med utredningen vikten av att rektorerna befriades från uppgifter, varom här vore fråga. Det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet lämnades emellertid icke, utan riksdagen förutsatte, att om det efter närmare utredning visade sig lämpligt att till skolstyrelsen överföra läroverkens ekonomiska förvaltning, förslag härom underställdes riksdagen (KSU 1956: 1 s. 112).

IV. Skolförfattningssakkunniga

1. Allmänna synpunkter

Skolstyrelseutredningens förslag avser huvudsakligen de allmänna läroverkens medelsförvaltning, som med vissa obetydliga undantag skulle överflyttas från rektor till skolstyrelsen. Förslaget innebär, att kommunen skall mottaga inflytande medel, förvalta läroverkens kassor och även donationer, i den mån ej annat föreskrivits i donationsurkunden, samt ombesörja bokföreläsningen. I utredningen framhålles särskilt, att uträknandet och utbetalandet av lärarlönerna borde under skolstyrelsens inseeende ombesörjas på ett ställe för alla under skolstyrelsens förvaltning stående skolor. I remissyttrandena har i anslutning härtill i huvudsak behandlats frågor om läroverkens medelsförvaltning och rektorernas kamerala göromål.

Under uttrycket läroverkens ekonomiska förvaltning ingår emellertid även andra uppgifter än de kamerala och medelsförvaltande, såsom fastighetsförvaltningen och verkställande av inköp. Bestämmelser om den ekonomiska förvaltningen är meddelade i §§ 148 och 212—219 i Ls.

Den nya *skolstyrelselagen* (SFS 1956: 614) fastslår i 1 §, att varje kommun skall, efter vad i nämnda lag och särskilda författningar närmare bestämmes, vårda skolväsendet i kommunen, såvitt icke handhavandet därav tillkommer annan. Samma lag stadgar vidare i 5 § 1 mom., att kommunens skolstyrelse skall vara styrelse för bland annat allmänt läroverk och statligt gymnasium som finns i kommunen. Enligt lagens 7 § åligger det skolstyrelsen att, i den mån sådant ej tillkommer annan, ombesörja de angelägenheter avseende skolväsendet i kommunen som är att hänföra till förvaltning och verkställighet. Skolstyrelsen har enligt samma paragraf också att, om flera skolor eller skolformer står under styrelsens förvaltning, sörja för samordning och enhetlighet i deras verksamhet.

Skolstyrelselagstiftningen är alltså redan utformad på sådant sätt att det — i den mån inte undantag göres genom särskilda författningsbestämmelser — skall ankomma på skolstyrelserna att handha även läroverkens förvaltning. Visserligen måste för läroverkens del åtskilliga sådana undantagsbestämmelser komma att bestå — utformningen av skolans inre arbete och ledningen av detta skall i princip fortfarande ankomma på rektor (jfr prop. 1956: 182 s. 59). Enligt riksdagens beslut skall skolstyrelsen emellertid ha att taga väsentlig befattning med lärartillsättningarna. Det har vidare förutsatts, att skolstyrelsen skall få befogenheter, som gör det möjligt att samordna och rationalisera utnyttjandet av lärarpersonal, skollokaler och materiel. De sakkunniga utgår för sin del ifrån att styrelsen skall handha *fastighetsförvaltningen*, däri inbegripet lokalernas uppvärmning, belysning etc. Rektor och rektorsexpeditionen bör emellertid självfallet lämna de upp-

gifter och det biträde i övrigt, som är nödvändiga för arbetets fullgörande, exempelvis viss tillsyn, om så anses erforderligt. Även verkställandet av inköp för läroverkets behov bör såvitt möjligt centraliseras till en för alla skolor under skolstyrelsen gemensam instans, varvid kommunen ej för läroverkets speciella vidkommande bör vara bunden av de statliga föreskrifterna om upphandling. Vid inköp av undervisningsmateriel och böcker bör dock rektors och lärarnas speciella pedagogiska sakkunskap utnyttjas och viss bestämmanderätt tillerkännas dem.

Även en del uppgifter av administrativ eller skolsocial art, som åvilar rektorerna eller som de utan formellt åläggande fullgör, bör så vitt möjligt avlastas dem och handhas av kommunalt anställd personal. De sakkunniga är emellertid ej beredda att nu framlägga preciserade förslag härom. Ur arbetssynpunkt måste dock dessa uppgifter bli av mindre betydelse än de förut angivna.

Beträffande medelsförvaltning och övriga kamerala göromål vid de allmänna läroverken kan särskilt följande skäl anföras för att överflytta dem till kommunerna.

Det kamerala arbetet har ett nära samband med den ekonomiska förvaltningen i övrigt. Om fastighetsförvaltningen och andra förvaltningsuppgifter överflyttas till kommunen, är det ej lämpligt, att de kamerala göromålen kvarligger hos rektor, bland annat därför att kompetenskonflikter lätt skulle kunna uppstå.

Läroverksrektorerna har i regel ej någon utbildning för kameralt arbete. Dyligt arbete och ledningen därav måste därför vara betungande för dem.

Ur rationaliseringssynpunkt är det lämpligt, att det kamerala arbetet vid de olika skolorna under skolstyrelsen handlägges på en central, väl utbyggd expedition. Det bör erinras, att i Stockholm direktionen över Stockholms stads undervisningsverk uträknar och ombesörjer utbetalningen av stadens läroverkslärares löner och sjukvårdsersättningar. Enligt vad de sakkunniga inhämtat har läroverkskommunerna regelmässigt en god kameralt organisation.

Den ekonomiska förvaltningen vid läroverken har med åren blivit alltmer arbetskrävande. Särskilt må framhållas, att det statliga lönesystemet för lärare blivit mycket invecklat, att löne- och tjänstgöringsfrågor för skolstäderskor blivit oproportionerligt tidskrävande, samt att arbetet med anskaffning och reparation av inventarier och materiel samt förande av förteckningar däröver har ökat avsevärt. De skolsociala arbetsuppgifterna, inberäknat studiehjälpen, har dessutom tillkommit. Även om rektor tilldelas personal för alla dessa arbetsuppgifter, måste han leda arbetet och ansvara för dess riktiga fullgörande, bland annat har han statligt redogöransvar för av honom förvaltade medel. Samtidigt har skolväsendets omändring ställt ökade krav på rektorerna som pedagogiska ledare för läroverken. Det är önskvärt att denna sida av rektorernas verksamhet ställes

i förgrunden. En effektiv begränsning av rektorernas arbetsuppgifter av icke-pedagogisk art är därför angelägen.

Ett överflyttande av medelsförvaltningen i fråga om statliga medel till kommunal myndighet kan icke ske med mindre man i vissa avseenden bryter med hittills tillämpade regler. De sakkunniga har i första hand undersökt, om förvaltningen av statsmedel skulle kunna överflyttas från rektorerna till *annan statlig myndighet*.

Invändningarna i remissyttrandena över skolstyrelseutredningens förslag avser väsentligen svårigheterna att tillämpa det statliga revisionsystemet och redogöraransvaret beträffande statsmedel, som förvaltas av kommunala organ. Enligt vad de sakkunniga inhämtat torde nu pågående utredning om det statliga redogöraransvaret ej kunna avslutas så snart, att resultatet därav kan föreläggas 1958 års riksdag. En viss uppmjukning av nämnda ansvar torde emellertid kunna förväntas.

Man skulle kunna tänka sig att låta rektor dela ansvaret med en »kamrerare» eller möjligen att låta en sådan helt övertaga arbetsuppgifterna. Det förra alternativet skulle väl sannolikt icke frikoppla rektor i önskvärd omfattning, det senare alternativet skulle nog medföra en alltför heterogen samling redogörare — i denna sin egenskap endast arvodister och i vissa fall kanske icke ens statstjänstemän i övrigt. Mot båda alternativen kan invändas, att de med all sannolikhet skulle föranleda krav på ökad gottgörelse från medhjälparens sida och sålunda ställa sig dyrbara. Det kan vidare sättas i fråga, om man inte genom sådana anordningar skulle bibehålla ett alltför stort antal relativt dyrbara kamerala enheter med likartade arbetsuppgifter — framför allt i större städer — och sålunda underlåta att ta till vara de möjligheter till rationalisering som under alla förhållanden torde finnas.

Utan att man bryter mot någon av gängse principer för den statliga medelsförvaltningen kan det givetvis övervägas att sammanföra läroverkens medelsförvaltning eller delar därav, exempelvis löneuträkning och löneutbetalning, till något annat statligt organ. De som därvid synes kunna komma i fråga är länsstyrelse, länskolnämnd eller skolöverstyrelsen. Länsstyrelserna torde emellertid redan förut ha tillräckligt stor arbetsbörda, de ifrågavarande uppgifterna ligger vid sidan av deras egentliga verksamhet, och lokalsvårigheter föreligger på många håll. En centralisering till skolöverstyrelsen finge väl närmast tänkas i samband med ett införande av databehandlingsmaskiner och skulle väl i så fall avse lärarlönerna. Huruvida en dylik centralisering lämpligen låter sig göra, ligger utom ramen för denna undersökning. En överflyttning enbart av bestyret med lönerna löser ej heller frågan helt. Att samla de medelsförvaltande uppgifterna hos länskolnämnderna skulle föranleda, att dessa organ måste ges en stark kameral organisation. I varje fall bleve det nödvändigt med en kamrerare och viss amanuens- och biträdespersonal. Om dylika löpande förvaltningsuppgifter

skulle åvila länsskolnämnd, finge denna en annan karaktär och omfattning än som avsetts. Att utnyttja maskinella hjälpmedel, som man kunde göra vid en helt centraliserad löneuträkning och löneutbetalning, torde sannolikt ej komma ifråga med så många regionala organ och ett ur denna synpunkt sett så begränsat arbetsmaterial. Rekryteringsfrågan skulle också bli ett problem. I varje fall skulle det nog taga sin tid, innan dessa länsmyndigheter bleve helt funktionsdugliga.

Av det anförda framgår, att läroverkens medelsförvaltning och övriga kamerala göromål ej lämpligen bör överflyttas till annan statlig myndighet ens som en temporär åtgärd samt att starka skäl talar för att ifrågavarande uppgifter överföres på kommunerna. Det är angeläget att läroverksrektorerna befrias från ansvaret för dessa uppgifter redan vid skolstyrelsereformens ikraftträdande. De sakkunniga förordar därför, att ifrågavarande arbetsuppgifter överföres från rektorerna till kommunerna redan från och med den 1 juli 1958. Med hänsyn till de invändningar, som rests mot skolstyrelseutredningens förslag, har de sakkunniga i sitt förslag valt delvis andra lösningar än utredningen.

De allmänna läroverken får för närvarande anses ha karaktären av statliga institutioner, vilket ytterligare markerats genom sloandet av terminsavgifterna. Den omständigheten, att läroverken skall ställas under förvaltning av skolstyrelserna är ej avsedd att i princip ändra deras statliga karaktär. Läroverkens rektorer, lärare, vaktmästare och skolstäderskor m. fl. skall alltjämt vara statligt anställda.

Åtgärden att ställa en statlig institution under förvaltning av en kommunal nämnd är en nyhet, som kräver speciella bestämmelser i olika hänseenden. Detta gäller icke minst i fråga om medelsförvaltningen. Om denna skall ombesörjas av kommunerna synes det nödvändigt att detta sker i former som så litet som möjligt avviker från vad som gäller för kommunernas drätsel i allmänhet. De sakkunnigas förslag innebär därför på vissa punkter avvikelser från vad som eljest är brukligt i fråga om statlig medelsredovisning. Detta bör ses mot bakgrunden av läroverkens blivande särställning i förvaltningssystemet.

I samband med att kommunerna övertar läroverkens förvaltning, bör deras skyldigheter beträffande läroverken få en mera generell reglering samt mera enkla och överskådliga regler tillskapas. Vidare bör kommunerna tillförsäkras viss kompensation för sitt ökade bestyr med läroverken. De sakkunniga framlägger förslag även i dessa hänseenden.

Kommunens övertagande av medelsförvaltningen innebär icke, att rektor och rektorexpeditionen helt frikopplas från alla därmed sammanhängande uppgifter. En viss uppgifts- och tillsynsskyldighet måste kvarstå, t. ex. registrering och rapportering av lärares och övrig personals tjänstgöring och tjänstledigheter, attestering av räkningar, anteckningar om medelsanvänd-

ningen för läroverkets behov (alltså någon form av dispositionsbokföring) och förande av inventarieförteckningar.

Det må även framhållas, att frågan om överflyttande av medelsförvaltningen från rektor till annan myndighet bör hållas skild från frågan om beslutanderätten över användningen av de medel, som avser omkostnader av olika slag. Även om medelsförvaltningen överflyttas, kan rektors beslutanderätt över användningen bibehållas.

I det följande behandlar de sakkunniga huvudsakligen frågor om medelsförvaltning och kamerala göromål. Övriga grenar av läroverkens förvaltning behandlas endast i den mån de sakkunniga anser sig böra föreslå någon ändring.

Att närmare beräkna kommunernas kostnader för deras övertagande av ovan angivna förvaltningsuppgifter är ej möjligt utan vidlyftig utredning. Beträffande medelsförvaltningen och övriga kamerala göromål, inberäknat löneuträkningen, må dock nämnas, att kostnaden för kamrerare vid läroverken torde kunna uppskattas till i medeltal cirka 2 000 kronor om året och för kamerala göromål i övrigt till i medeltal 1 500—2 000 kronor för år. Medelkostnaden per läroverk för dessa arbetsuppgifter torde kunna uppskattas till 3 500—4 000 kronor för år. För de största läroverken blir givetvis kostnaden betydligt större och för små läroverk mindre. Vid dessa uppskattningar har bortsetts från rektors eget minskade administrativa arbete, som i stället skulle falla på annan befattningshavare.

Förslag till de huvudsakliga ändringar i läroverksstadgan, som erfordras i anledning av de sakkunnigas förslag, har utarbetats. Till vissa speciella problem, exempelvis frågan om besvär över skolstyrelses beslut i mål om avlöningsförmåner, ämnar de sakkunniga återkomma i annat sammanhang.

2. Redogöraransvaret

En vägande invändning mot skolstyrelseutredningens förslag är, att det strikta statliga redogöraransvaret ej kan tillämpas mot kommunala förtroendemän och tjänstemän. En förutsättning för kommunernas övertagande av läroverkens medelsförvaltning är därför, att denna fråga kan lösas på annat sätt.

Om statligt redogöraransvar ej kan åläggas kommunala förtroendemän och tjänstemän, bör enligt de sakkunnigas mening i stället kommunen som sådan åläggas betalningsansvar gentemot staten beträffande statsmedel, som för läroverkets drift tillföres kommunen. Ansvaret bör begränsas till förvaltningsåtgärder, som är beroende av beslut av antingen kommunal nämnd eller av kommunal förtroendeman eller tjänsteman. Delegerar kommun sin beslutanderätt till läroverkets rektor, bör kommunen ersätta statsverket förluster på grund av rektors felaktiga åtgärder inom ramen för en sådan delegation.

Av den som sålunda genom sin åtgärd eller underlåtenhet orsakat kommunen förlust, lär kommunen i princip kunna utkräva ersättning i samma ordning som ifråga om kommunala medel. Enligt uppgift brukar kommunerna vid felaktig utbetalning eller försummad inbetalning i första hand vända sig mot den som mottagit det felaktigt utbetalade beloppet respektive försummat inbetalningen. Endast om denne ej verkställer inbetalningen och förtroendemannen eller tjänstemannen gjort sig skyldig till grövre försummelse, torde ersättningsanspråk komma ifråga.

Den ekonomiska risken för återbetalningsskyldighet till statsverket för kommunerna är ej särskilt stor. Under senare år har riksräkenskapsverket godkänt anmärkningar mot läroverksrektorer till ett sammanlagt belopp av lägst 20 000 kronor och högst 114 000 kronor per år, fördelade på ett stort antal läroverk och anmärkningar. De anmärkta beloppen har i regel återbetalats av betalningsmottagarna.

Kommunens ansvar gentemot statsverket bör icke avse åtgärder, som grundats på felaktiga statliga beslut. Om löneklassplaceringsbesluten skall fattas av länsskolnämnden, bör kommunen således ej svara för felaktiga utbetalningar av statsmedel, som beror på felaktiga löneklassbeslut. För dessa bör vederbörande beslutande statstjänstemän kunna ställas till ansvar i eljest gällande ordning. Rektor föreslås i det följande genom författningsföreskrift få dispositionsrätten över vissa belopp av statsmedel och även i andra fall torde vissa statsmedel komma att ställas till rektors disposition, vilka dock mottages och utbetalas genom kommunens försorg. Beslutar rektor om en felaktig utbetalning av dylika medel, som han äger disponera enligt särskild föreskrift, bör rektor och ej kommunen bära det ekonomiska ansvaret härför.

Däremot bör kommunen gentemot statsverket svara för åtgärder, som beror på kommunala beslut grundade på felaktiga uppgifter av läroverkets rektor eller av annan statlig personal vid läroverket. I detta hänseende bör ifrågavarande befattningshavare jämföras med motsvarande befattningshavare vid de kommunala skolorna under skolstyrelsens inseende. Kommunerna torde i sådana fall kräva ersättning av dem endast under de ovan angivna förutsättningarna. Det bör emellertid anmärkas, att rektor och nämnda personal lämnar dessa uppgifter under ämbetsmannaansvar.

I detta sammanhang vill de sakkunniga avslutningsvis framhålla, att den föreslagna regleringen av det kommunala ansvaret anpassats efter nu gällande ordning för det statliga redogöraransvaret. Om detta slopas eller modifieras, kan det vara anledning att ta upp frågan om läroverkskommuns ansvar till ny prövning.

3. Den kommunala bokföringen

Kommunernas bokföring av läroverken tillkommande statsmedel bör i möjligaste mån underlättas och fördelarna av deras vanligen centraliserade medelsförvaltning utnyttjas. Läroverken bör därför ingå i kommunernas övriga medelsförvaltning. Statsmedlen bör inflyta i den kommunala kassarörelsen och ej hållas åtskilda från kommunala medel. Vidare bör statsmedlen bokföras i de kommunala räkenskaperna efter i huvudsak eljest tillämpade kommunala bokföringsprinciper. Endast de jämkningar bör vidtagas, som erfordras med hänsyn till det statliga anslagssystemet och den statliga revisionen.

Läroverken tilldeles nu statsmedel under flera statliga anslagsposter, för vilka gäller olika bestämmelser. Dessa är av stor betydelse för regleringen av läroverkens verksamhet och i viss mån även för fördelningen av kostnaderna för läroverken mellan staten och kommunerna, vilken omreglerats så sent som vid 1956 års riksdag i samband med terminsavgifternas slopande. De sakkunniga anser sig i nuvarande läge ej böra föreslå några större ändringar i dessa hänseenden. Till följd härav förordar de sakkunniga, att läroverkens utgifter — i anslutning till nuvarande statliga anslagsposter — i den kommunala bokföringen uppdelas på posterna avlöningar, sjukvårdsersättningar, expenser, bibliotek och materiel, understöd och premier samt övriga ändamål. Detaljerna behandlas nedan under särskilda avsnitt. Om så skulle erfordras, bör ytterligare poster kunna inrättas. För vinnande av enhetlighet bör riksräkenskapsverket äga utfärda vägledande anvisningar. Lämpligen synes därvid samråd böra ske med kommunförbunden.

Anslutningen till det statliga bokföringssystemet medför, att posterna får ett delvis annat innehåll än som skulle följa av kommunala bokföringsprinciper. Denna avvikelse torde dock ej medföra större olägenheter för den kommunala räkenskapsföringen.

Den största svårigheten för kommunerna torde vara, att de statliga och kommunala bokföringsåren ej sammanfaller. I bokföringen torde det bli nödvändigt att varje halvår göra ett avslut beträffande posterna för statsmedel. Vid lämplig tidpunkt efter utgången av det statliga bokföringsåret (1 juli—30 juni), förslagsvis före den 1 oktober, bör kommunen vara skyldig att till riksräkenskapsverket sända utdrag av kommunens bokföring för året beträffande statsmedel. Till bokföringsutdraget bör fogas vissa verifikationer, vilka kommunens revisorer bör ha siffergranskat innan de överlämnas. Denna fråga behandlas närmare i följande avsnitt.

4. Revisionen

Den kommunala revisionen måste omfatta även läroverkens medelsförvaltning, eftersom denna skall ingå i den kommunala kassarörelsen. Revisionen måste under alla omständigheter avse den formella kontrollen av ut-

gifters och inkomsters siffermässiga riktighet och överensstämmelse med fattade beslut, verifikationernas fullständighet o. d. Prövningen av författningensligheten och lämpligheten av besluten om statsmedel bör däremot, för att dubbelrevision skall undvikas, kunna begränsas, i den mån en sådan prövning sker genom den statliga revisionen. De kommunala revisorerna bör dock vara oförhindrade att ingå även i en sådan prövning.

Den statliga revisionen skulle enligt nu gällande principer omfatta alla statsmedel, som kommun förvaltar för läroverks räkning, och avse både den formella och den sakliga revisionen. En dubbelrevision bör emellertid av ekonomiska och praktiska skäl undvikas. Den kommunala revisionen bör därför ersätta den statliga beträffande den formella granskningen. Den statliga revisionen bör närmast avse tillämpningen av gällande författningar och lämpligheten av vidtagna åtgärder. Den bör begränsas till mera väsentliga områden, nämligen posterna avlöningar och sjukvårdsersättningar. Dessa utgör sammanlagt i medeltal cirka 90 % av läroverkens omslutning av statsmedel. Här erfordras en speciell författningskännedom och revisionen är av stor betydelse för en enhetlig och riktig författningstillämpning.

Beträffande läroverkens övriga statsmedel är beloppen tämligen blygsamma och avser utgiftsändamål, där risken för sakliga fel ej är så stor. Utgifternas sakliga berättigande kan också i stort sett bedömas lika väl av den kommunala som av den statliga revisionen. I fråga om expenser föreslås dessutom i det följande anordningar, som gör en statlig revision av dem överflödig. Enbart den kommunala sakliga revisionen bör därför täcka detta område. Riksräkenskapsverket, skolöverstyrelsen och länskolnämnden bör emellertid ha rätt att vid inspektion av läroverken ta del av kommunens räkenskaper i vad avser läroverk, och riksräkenskapsverket bör få ökad medelstilleddning för tjänsteresor för lokal tillsyn av läroverken. Den dispositionsbokföring, som alltjämt måste finnas på rektorsexpeditionerna, bör också underlätta en kontroll över att medlen använts på ett riktigt och lämpligt sätt.

Om de kommunala revisorerna vid sin revision skulle finna att statsmedel oriktigt utbetalats till följd av ett felaktigt beslut av statlig myndighet, bör detta anmälas till riksräkenskapsverket, som då har att pröva frågan om anmärkning mot vederbörande. Beträffande rektor bör detta, som nämnts, gälla endast i fråga om beslut, som han fattar med stöd av särskild föreskrift, men icke beträffande beslut, som han fattar med stöd av delegation från skolstyrelsen. Den kommunala dechargen bör omfatta läroverkets hela medelsförvaltning med undantag endast för nyss nämnda beslut av statlig myndighet, inberäknat rektor.

Riksräkenskapsverkets anmärkningar torde ofta ej kunna framställas, innan frågan om ansvarsfrihet för skolstyrelsen behandlats i fullmäktige. Detta är en olägenhet, som det är svårt att undvika. Redan nu föreligger emellertid samma förhållande i fråga om anmärkningar mot statsbidrag till

folkskolans lärare. De sakkunniga utgår från att verkets anmärkningar bringas till de kommunala revisorernas kännedom.

Från kommunalt håll har framhållits de stora olägenheterna av att utbryta *originalverifikationer* ur de kommunala räkenskaperna. Härvid har åberopats erfarenheterna från bl. a. den statliga mödrahjälpens. Beträffande läroverken skulle till riksräkenskapsverket endast behöva insändas verifikationerna till de räkenskaper, som skall revideras i sakligt hänseende inom verket, nämligen avlöningslistor och verifikationer till sjukvårdsersättningar. Beträffande avlöningslistorna är att märka, att den formella revisionen verkställs av de kommunala revisorerna. Det torde då ej vara av samma betydelse som eljest, att riksräkenskapsverkets revision grundas på originalverifikationer. Det må nämnas, att revisionen av statsbidrag till bl. a. folkskolans lärarlöner hittills grundats på kommunala rekvisitioner, till vilka icke bilagts lönelistorna i original. De sakkunniga förordar därför, att kommunerna får rätt att för revision av avlöningsanslaget till riksräkenskapsverket insända till riktigheten bestyrkta kopior eller avskrifter av lönelistor och övriga verifikationer. Om en kommun hellre vill insända originalverifikationerna, bör den dock vara oförhindrad härtill.

Beträffande sjukvårdsersättningar bör däremot kommunerna alltid tillstålla riksräkenskapsverket originalverifikationerna i anslutning till vad som tillämpas för samma ersättning vid de statsunderstödda skolorna.

De olika utgiftsslagen skall i det följande behandlas under särskilda avsnitt.

5. Avlöningar

Den utan jämförelse största posten för statsmedel i läroverkens räkenskaper blir avlöningar. Arbetet med att uträkna avlöningar, upprätta lönelistor och utbetala lön bör nu överflyttas på kommunerna. Rektors och rektorsexpeditionens arbete bör, som nämnts, begränsas till att lämna för löneuträknandet erforderliga uppgifter om anställnings- och tjänstgöringsförhållanden, tjänstledigheter m. m.

Det bör uttryckligen föreskrivas, att rektor ej är skyldig att besluta om eller beräkna personalens avlöningsförmåner. Härmed avses även sjukvårdsersättningar.

6. Sjukvårdsersättningar

Ersättning för sjukvårdskostnader vid läroverken utbetalas nu av rektor från läroverkens omkostnadsanslag, varefter utbetalningarna granskas av riksräkenskapsverket. Vid de statsunderstödda kommunala skolorna förskotteras nämnda ersättning i regel av kommunen, varefter utbetalningarna granskas av länsstyrelsen, innan förskotten täckes av statsmedel. Handlingarna ingår därefter i länsstyrelsens räkenskaper, vilka revideras av riksräkenskapsverket.

Det vore önskvärt, om ett enhetligt handläggningssätt kunde genomföras beträffande ersättningen för sjukvård vid alla skolor under de nya skolstyrelserna. Den enklaste lösningen skulle vara, att skolstyrelserna utbetalade ersättningarna av statsmedel, som de skulle äga rekvirera hos länsstyrelserna utan företeende av verifikationer, varefter handlingarna sändes direkt till riksräkenskapsverket för revision. Riksräkenskapsverket torde emellertid sakna erforderlig personal för revision av det mycket stora material, för vilket verket i så fall skulle bli första och enda revisionsinstans.

De sakkunniga förordar därför, att denna lösning tillsvidare begränsas till de allmänna läroverken. För riksräkenskapsverket innebär detta icke någon ökning av nuvarande revisionsmaterial. För kommunerna innebär förslaget, att de övertar läroverksrektorens arbete med utbetalning av sjukvårdsersättningarna, till vilka de skall äga rekvirera statsmedel hos länsstyrelserna. Verifikationerna måste hållas åtskilda från verifikationerna på sjukvårdsersättningar vid statsunderstödda kommunala skolor, då de, som nämnts, jämte utdrag av räkenskaperna skall sändas direkt till riksräkenskapsverket för granskning.

Sjukvårdsersättningarna för statsunderstödda kommunala skolor torde tillsvidare bära i princip handläggas i nuvarande ordning.

7. Läroverkens kassor

Sedan läroverkens byggnadsfonder den 1 juli 1957 överlämnats till kommunerna, återstår tre kassor, nämligen expenskassan, biblioteks- och materielkassan samt understöds- och premiekassan. Vid vissa läroverk finns dessutom mindre kassor utan större ekonomisk betydelse. Ett system med särskilda kassor för driftutgifter kan i och för sig anses föräldrat, men medför den fördelen, att rektor kan spara medel i en kassa för någon större framtida utgift och vid brist i en kassa låna medel från annan kassa, tills medel influtit. Dyliga lån är emellertid icke tilltalande och bör undvikas enligt riksräkenskapsverkets anvisningar.

Om kommunerna skall överta förvaltningen av läroverkens ekonomi, bör systemet med särskilda kassor slopas, då det ej passar väl in i den kommunala bokföringen och representerar ett föräldrat bokföringssystem. Om i något fall statsmedel ej skulle inflyta i tid för viss utgift, som nu ankommer på kassorna, torde kommunerna ha möjlighet att förskottera beloppet av egna medel. De statsmedel, som framdeles skall motsvara nuvarande kassors medel, bör hos kommunerna — i analogi med vad som gäller för kassorna — kunna reserveras från ett redovisningsår för användning under närmast följande redovisningsår. Läroverkskassorna bör i kommunernas inkomst- och utgiftsstaten ersättas med motsvarande poster (litteror), nämligen expenser, bibliotek och materiel samt understöd och premier. Kassornas tillgångar och skulder vid upplösningen bör upptagas under dessa poster

som inkomster respektive utgifter. Beträffande dessa poster må ytterligare framhållas följande.

Enligt undersökning av realskoleutredningen uppgick de utgifter, som skall belasta *expensposten*, under budgetåret 1954/55 till sammanlagt följande belopp i miljoner kronor (mkr): renhållning och städning 4,3 mkr, vaktmästare och eldare, som ej är uppförda på ordinarie eller extra ordinarie tjänst 0.55 mkr och vissa övriga utgifter 0,3 mkr. Kostnaderna för bränsle och lyse uppgick samma budgetår till 4,3 mkr, vilka kostnader den 1 juli 1957 övertagits av kommunerna (SOU 1955: 53 s. 351). Den enda inkomsten under expenser blir statsmedel.

Ur rationaliseringssynpunkt är det lämpligt, att renhållningen av kommunens olika skollokaler ledes och skötes centralt. Det kan emellertid vara vanskligt att för varje särskild räkning fördela kostnaderna mellan läroverket och övriga skolor.

För att inbespara en opraktisk detaljuppdelning av kostnaderna förordar de sakkunniga, att kommunen efter ansökan vid början av varje läsår tilldelas ett klumpbelopp av statsmedel, vilket kommunen utan redovisningskyldighet får använda för de ändamål, som ingår under posten. I ansökan bör de beräknade utgifterna givetvis närmare angivas, varför den verkliga kostnaden torde nära ansluta sig till det belopp som tilldelats kommunen. Skulle beloppet visa sig vara uppenbart för lågt eller inträffar oväntade ändringar i kostnaderna, t. ex. ändrade städerskelöner, bör kommunen efter ansökan med närmare redogörelse för de beräknade ytterligare kostnaderna, kunna tilldelas ytterligare statsmedel. Genom den föreslagna anordningen kommer statens utgifter att grunda sig på i regel ett enda eller ett par beslut för varje läsår och läroverk, vilket medför den fördelen, att en statlig revision av alla småposterna ej erfordras.

Beslutanderätten om tilldelande av dessa expensmedel bör ankomma på länskolnämnden, som har större möjligheter att på platsen bedöma skäligheten av de begärda beloppen än skolöverstyrelsen.

Till nuvarande biblioteks- och materielkassor har i riksstaten beräknats medel med 35 kronor per elev, som utdelas av skolöverstyrelsen enligt av Kungl. Maj:t meddelade direktiv. Från motsvarande post *bibliotek och materiel* bör utbetalas medel för samma ändamål som nu ankommer på kassan.

Då hyresinkomsterna enligt de sakkunnigas förslag nedan helt skall tillfalla kommunen, blir den enda inkomsten statsmedel, bortsett från de mindre belopp, som kan inflyta vid försäljning av läroverkets materiel.

Även här bör statsmedlen bestämmas till ett klumpbelopp för varje redovisningsår, vilket om särskilda skäl föreligger, kan utfyllas med ytterligare belopp. Beslutet bör liksom nu fattas av överstyrelsen efter ansökan av rektor. Om användningen av medlen bör rektor alltjämt äga besluta, i förekommande fall med stöd av biblioteksnämndens beslut. Vid sina inköp bör

rektor äga utnyttja kommunens upphandlingssystem och i sådana fall ej vara underkastad de statliga upphandlingsföreskrifterna.

Posten *understöd och premier* bör belastas med samma utgifter som motsvarande kassa, d. v. s. kostnader för exkursioner o. d., för vissa skolsociala ändamål och för premier. Dock bör med hänsyn till reformer på sociallagstiftningens område möjligheterna att bestrida kostnader för sjukvård och begravningshjälp borttagas.

Den huvudsakliga inkomsten blir statsmedel, som i riksstaten för innevarande budgetår beräknats till sammanlagt 250 000 kronor och skall utgå med 10 kronor för varje under läsåret nyinskriven elev vid läroverket. Statsmedlen bör tillställas kommunen efter ansökan av rektor och beslut av skolöverstyrelsen. Rektor bör alltså äga besluta om medlens användning, beträffande premier med stöd av kollegiets beslut.

Motsvarande kassor tillgodoföres vissa hyresmedel samt räntor på tillfälliga, för löpande utgifter icke omedelbart behövliga kassabehållningar. Enligt de sakkunnigas förslag skulle båda dessa inkomstposter bortfalla; hyresmedlen emedan de föreslås tillfalla kommunen, och räntorna, emedan läroverkskassorna slopas och det ankommer på kommunen att svara för att erforderliga kontanta medel blir tillgängliga.

Vidare utgår till vissa av dessa kassor från äldre tid kvarstående ersättningar, vilka nu bör avvecklas. Denna fråga behandlas i ett senare avsnitt.

8. Övrig medelsförvaltning

Enligt de sakkunnigas mening bör medelsförvaltningen i sin helhet övergå från rektor till kommunen. Sålunda bör kommunen även förvalta läroverkets *donationer och fonder*, om ej annat särskilt föreskrivits, t. ex. i donationsurkunden (§ 218 Ls). Denna fondförvaltning bör emellertid alltså liksom nu stå under riksräkenskapsverkets tillsyn. Beslutanderätten om användningen av avkastningen bör givetvis ej ändras genom denna omläggning av förvaltningen.

Den *statliga studiehjälpen* bör avlastas rektor och centraliseras till den gemensamma skolexpeditionen eller annat kommunalt organ. Detta gäller i varje fall i fråga om mottagandet av statsmedel och utbetalande av studiehjälp. Även den övriga handläggningen av dessa ärenden bör i möjligaste mån avlastas rektor. De sakkunniga förutsätter, att dessa synpunkter beaktas vid utarbetandet av erforderliga ändringar i gällande studiehjälpsförfattningar.

I övrigt förekommer vid läroverken vissa arvoden och ersättningar i samband med intagning av elever samt vid prov och provningar liksom även stämpelmedel för lösen av betygsavskrifter. Även dessa obetydliga belopp bör förvaltas av kommunen. De sakkunniga utgår emellertid från att kommunen åt rektor delegerar rätten att uppbära och utbetala dessa belopp, då så finnes vara mest praktiskt.

9. Rekvisition av statsmedel

För närvarande äger rektor från länsstyrelsen rekquirera statsmedel för läroverkets behov. Han behöver därvid ej genom räkningar eller på annat sätt styrka, för vilka ändamål medlen erfordras. Det bör framdeles få ankomma på kommunerna att rekquirera erforderliga statsmedel hos länsstyrelsen. Beträffande de poster, som motsvarar nuvarande läroverkskassor, innebär de sakkunnigas förslag, att de medel, som må rekquireras, grundar sig på beslut av länskolnämnden eller skolöverstyrelsen.

Beträffande avlöningar och sjukvårdsersättningar skulle enligt eljest tillämpad praxis i fråga om rekvisitioner från icke-statliga myndigheter erfordras, att medelsbehovet styrktes, exempelvis genom att en kopia av avlöningslistorna bifogades. En kopia skall emellertid enligt de sakkunnigas förslag tillställas riksräkenskapsverket vid redovisningsårets slut.

Om statsmakterna anförtror kommunerna att i stället för rektorerna handha läroverkens ekonomiska förvaltning, bör kommunerna i detta hänseende kunna jämföras med statsmyndigheter. Det är vidare av vikt, att deras arbete underlättas. De sakkunniga förordar därför, att kommunerna får rätt att för läroverkens räkning i mån av behov rekquirera statsmedel utan att utgifterna styrkes genom några allegat, såvida ej särskilda skäl annat föranleder.

10. Tjänstebostäder och hyresinkomster

Skolstyrelseutredningen har förutsatt, att den i samband med skolstyrelse-reformen föreslagna förstärkningen av skolledarorganisationen, som väsentligen skall bekostas av staten, kompletteras med att kommunerna ställer biträdeshjälp i erforderlig utsträckning till skolexpeditionernas förfogande (SOU 1955: 31 s. 171). Departementschefen ansåg, att om staten åtog sig huvudparten av kostnaderna för den fackliga ledningen, borde det från varje kommuns sida betraktas som ett självklart och skäligt åtagande att sörja för att de rent arbetstekniska förutsättningarna för skolledarna bleve tillfredsställande ordnade (Prop. 1956: 182 s. 133).

Beträffande förvaltningen av de allmänna läroverken har skolstyrelse-utredningen ej berört frågan, om särskild ersättning skall utgå till kommunerna för deras övertagande av förvaltningen. Denna fråga har ej heller behandlats i propositionen eller av riksdagen. Dessa arbetsuppgifter skulle kunna anses ingå i det, som kommunerna har att lämna som motprestation till den huvudsakligen av statsmedel bekostade förstärkningen av skolledarorganisationen. Resonemanget gäller särskilt realskolestadiet, som med tiden skall ersättas av försöksskolans högstadium. Detta stadium är en kommunal skolform, där kommunen svarar för förvaltningskostnaderna. Däremot talar vissa skäl för att kommunerna får någon ersättning för sin förvaltning av gymnasierna.

Om ersättning skall utgå till kommunerna för deras förvaltning av de statliga läroverken, bör denna icke utgå med visst kontantbelopp per år. En sådan lösning skulle strida mot allmänna statsbidragsutredningens principer för statsbidrag, vilka godtagits av 1957 års riksdag. I samband med slopandet av läroverkens terminsavgifter har Kungl Maj:t också i enlighet med dessa principer valt andra lösningar för att ekonomiskt tillgodose kommunerna (Prop. 1956: 123 s. 118 och 151).

Frågan om kompensation till kommunerna för arbetet med läroverkens förvaltning bör behandlas i samband med frågan om möjligheterna att få till stånd en klar reglering av de ekonomiska mellanhavandena mellan stat och kommun. En sådan reglering har vid flera tillfällen efterlysts av svenska stadsförbundet, bl. a. i yttrandet över skolstyrelseutredningens betänkande. De sakkunniga vill i detta hänseende anföra följande.

Vid allmänna läroverk skall kommunen enligt gällande bestämmelser tillhandahålla *tjänstebostad* åt rektor samt — med undantag för vissa kommuner — åt vaktmästare och värmeskötare. Hyra för sådan tjänstebostad tillfaller statsverket. Kommun kan befrias från skyldigheten att hålla tjänstebostad men skall då ersätta statsverket med visst årligt belopp.

De sakkunniga förordar, att kommunernas skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad åt rektor upphäves och att skyldigheten att hålla tjänstebostad åt vaktmästare och värmeskötare begränsas till sådana fall då tjänstebostad erfordras för lokalernas tillsyn och uppvärmning. Denna begränsning till fall, då tjänstebostad är av väsentlig betydelse för de med tjänsten förenade arbetsuppgifternas fullgörande, ansluter sig till principbeslut av 1956 års riksdag i anledning av 1952 års tjänstebostadsutrednings förslag (SOU 1955: 30; Prop. 1956: 116; SU 118; Rskr 271). Hyran för tjänstebostad, då sådan förekommer, bör tillfalla kommunen och icke statsverket.

Då *läroverkets skollokaler* uthyres för annat än läroverkets behov, erhåller kommunen fr. o. m. den 1 juli 1957 halva hyresinkomsten, medan läroverkets biblioteks- och materielkassa får den andra hälften. Dessförinnan erhöll läroverkens kassor hela hyresinkomsten. De sakkunniga förordar, att dessa hyresinkomster i sin helhet tillfaller kommunerna. Det kan anses rimligt, att kommunernas skyldigheter att tillhandahålla skollokaler begränsas till skoländamål. Kan lokalerna även utnyttjas för annat ändamål, bör det vara kommunen, som får inkomsten härav. Självfallet bör kommunen då svara för de extra kostnader uthyrningen medför, t. ex. för städning och vakthållning.

Vidare bör den nya skolstyrelsens central för kommunen få bestämma, i vad mån och till vilka uthyrning må ske av skollokaler, som disponeras av skolstyrelsen underställda skolor. Härigenom kan uthyrningen samordnas och lokalerna utnyttjas mera effektivt. Beslutanderätten om uthyrning bör sålunda överflyttas från läroverkets rektor till skolstyrelsen. Detta får anses principiellt riktigt, då rektors beslutanderätt bör avse frågor, som

har direkt samband med skolverksamheten. De sakkunniga vill emellertid understryka, att läroverkets dispositionsrätt till lokalerna gäller även för annat än undervisning, blott användningen äger samband med dess verksamhet, t. ex. pedagogdagar, föräldramöten och elevaftnar. Läroverkets institutioner bör få disponeras av skolstyrelsen endast om det ej medför olägenheter för därav berörda lärare.

Genom denna omläggning undviks de praktiska bokföringssvårigheter m. m., som en hälftendelning av de ofta små hyresbeloppen medför. Dessa blir särskilt vanskliga att fördela, då lokaler är avsedda för både läroverkets och kommunens behov, t. ex. gymnastiksal-idrottshall och aula-teater. Sådana kombinerade anläggningar blir alltmer aktuella. Erhåller kommunen hela hyresinkomsten, kvarstår för fördelning endast vissa mindre omkostnadsbelopp nämligen för städning, för lön till värmeskötare och för hygieniska anordningar. I regel torde det vara möjligt att finna en rimlig fördelningsgrund för dessa kostnader.

Genom de ovan föreslagna anordningarna beräknas läroverkskommunerna erhålla följande approximativa belopp:

hyra för skollokaler ¹	kronor	280 000
av kommuner och lärare erlagda hyror ²	»	274 000
av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse ²	»	160 000
	Summa kronor	714 000

Ovanstående belopp motsvarar i medeltal cirka 3 250 kronor per läroverk och drygt 5 kronor per elev. Det må anmärkas, att hyresinkomsterna för skollokaler varierar avsevärt. Sålunda hade budgetåret 1952/53 3 högre allmänna läroverk och 31 realskolor icke några hyresinkomster, medan 2 högre allmänna läroverk och 3 realskolor uppgivit hyresinkomster överstigande 20 000 kronor (SOU 1955:53 s. 350). Bortfallet av hyresinkomster bör kompenseras genom en motsvarande höjning av en blivande statlig anslagspost, bibliotek och materiel.

Det belopp, som sålunda sammanlagt tillfaller läroverkskommunerna, får anses vara en i stort sett skäligen kompensation för deras bestyr med läroverkens ekonomiska förvaltning och vad därmed enligt förslaget sammanhänger. Begränsningen av skyldigheten att hålla tjänstebostäder får anses innebära en fördel av väsentligt större räckvidd för kommunerna än ovan angivna belopp utvisar.

II. Kommunernas åtaganden

För närvarande grundar sig kommunernas skyldigheter beträffande de allmänna läroverken på åtaganden. Dessa är noga specificerade och om

¹ Se prop. 1956:123 s. 151.

² Se statsläggaren 1957/58 s. 672.

det ifrågasättes någon ändring erfordras nya åtaganden av kommunerna. Senast i anslutning till 1956 års riksdagsbeslut om slopande av terminsavgifterna måste samtliga läroverkskommuner pröva, om de genom nya åtaganden skulle övergå på det nya systemet eller kvarstå på äldre bestämmelser. Så gott som alla kommuner har övergått på det nya systemet, dock torde den 1 juli 1958 alltjämt inemot 10 kommuner kvarstå på det äldre systemet med terminsavgifter. Skälet är i flera fall, att läroverket har många elever från andra kommuner, för vilka läroverkskommunen vill ha åtminstone någon ersättning.

För de kommuner, som övergått till avgiftsfri undervisning, är åtagandena nu enhetligt utformade beträffande skyldigheter i fråga om läroverks-
huset. Bestämmelserna i § 212 Ls har utformats i överensstämmelse med dessa åtaganden. Däremot föreligger alltjämt olikheter med avseende å skyldigheten att hålla tjänstebostäder åt vaktmästare och värmeskötare. Flera kommuner har ej åtagit sig denna skyldighet. Anledningen synes vara, att vid 1939 års löneroglering för ifrågavarande personal genom ett förbiseende ej kom att inflyta en föreskrift om kommunernas skyldigheter i detta hänseende. I samband med organisationsändringar o. d. har flertalet läroverkskommuner dock måst åtaga sig att hålla dylika tjänstebostäder.

Frågan behandlades av 1955 års riksdag i anledning av en anmärkning av konstitutionsutskottet (memorial nr 16), att Kungl. Maj:t i kungörelse den 19 november 1954 med ändring av bl. a. § 215 Ls föreskrivit skyldighet för läroverkskommunerna att hålla dylika tjänstebostäder utan att göra undantag för de kommuner, som ej åtagit sig en dylik förpliktelse. Konstitutionsutskottet uttalade därvid (s. 5), att Kungl. Maj:t icke kan i administrativ ordning ålägga dessa kommuner den i förevarande stadgande angivna skyldigheten. »Sådant åläggande kan endast meddelas efter samtycke från riksdagen».

Systemet med detaljerade åtaganden av läroverkskommunerna är en kvarleva från äldre tid, som i dagens läge är opraktisk. En följd härav är även att kommunernas åtaganden sins emellan företer omotiverade olikheter. Särskilt olägligt är, att erforderliga ändringar i ofta ganska obetydliga frågor måste underställas fullmäktige i alla läroverkskommuner.

Genom skolstyrelsereformen har frågan kommit i ett nytt läge. Enligt 1 § skolstyrelselagen har varje kommun ålagts ett generellt ansvar för vården av skolväsendet i kommunen, vilket icke tidigare förelegat. Genom 2 § i lagen har vidare öppnats möjlighet för läroverkskommun att få ersättning från annan kommun för undervisning av elever från denna kommun och enligt 5 § i lagen skall den kommunala skolstyrelsen vara skolstyrelse även för allmänt läroverk i kommunen. Något rättsligt hinder synes icke föreligga mot att riksdagen beslutar, att nuvarande åtaganden ersättes med generella regler om kommunernas skyldigheter beträffande de allmänna läroverken. De sakkunniga hänvisar till konstitutionsutskottets ovan refe-

rerade uttalande (KU 1955:16 s. 5). Liknande uttalanden har gjorts i utslag av regeringsrätten (RÅ 1945 E 78) och inom doktrinen (Halvar Sundberg: Kommunalrätt, 4:e upplagan s. 508).

Realskoleutredningen har givit uttryck åt en annan uppfattning (SOU 1955:53 s. 372), men i propositionen (1956:123 s. 153) uttalades, att kommunerna icke torde »nu böra formligen åläggas förpliktelser gentemot läroverken utöver dem de redan åtagit sig».

De sakkunniga förordar, att generella bestämmelser för kommunernas åliggande beträffande läroverken nu fastställs, vilka skall ersätta de olika läroverkskommunernas tidigare gjorda åtaganden. Endast i samband med inrättande av nytt allmänt läroverk eller allmänt gymnasium bör som villkor föreskrivas, att kommunen åtager sig de förpliktelser, som enligt gällande föreskrifter åligger kommun gentemot allmänt läroverk. För en sådan omläggning erfordras beslut av riksdagen, liksom även i fråga om ändringar i de generella bestämmelserna.

En dylik omläggning är särskilt påkallad i samband med att kommunerna övertar läroverkens förvaltning. Deras skyldigheter behöver då närmare preciseras för undvikande av tvister. Härigenom tillgodoses även stadsförbundets önskemål om en klar reglering av de ekonomiska mellanhavandena mellan stat och kommun beträffande de allmänna läroverken.

De generella bestämmelserna bör, utom beträffande vissa detaljer, motsvara vad som nu gäller för flertalet läroverkskommuner med de begränsningar i skyldigheten beträffande tjänstebostäder, som ovan föreslagits. Bestämmelserna bör gälla för alla läroverkskommuner, således även för dem, som nu ej är skyldiga hålla tjänstebostäder åt vaktmästare och värmeskötare. För dessa kommuner innebär bestämmelserna, att de befrias från skyldigheten att hålla tjänstebostad åt rektor men i stället får skyldighet hålla tjänstebostad åt vaktmästare och värmeskötare, i den mån så erfordras för vakthållning eller uppvärmning av läroverket, varvid hyran för tjänstebostaden bör tillfalla kommunen.

De få kommuner, som ej övergått på systemet med avgiftsfri undervisning, bör likaledes vara skyldiga övergå på det nya systemet. För dem bör dock övergången uppskjutas ett år för att bereda dem tillfälle ordna frågan om ersättning från andra kommuner, vilkas barn och ungdom anlitar läroverken ifråga.

Beträffande vissa av kommunernas åligganden må framhållas följande.

Om *läroverkstomt* föreskrives i § 56 Ls, att läroverkshus jämte härtill hörande byggnader bör vara beläget på en sund och fritt liggande plats, vilken tillika erbjuder tillräckligt utrymme för lärjungarnas lekar och rörelser i det fria samt medgiver uppförande av rast- eller lekskjul för deras vistelse ute vid dålig väderlek. Enligt § 212 Ls i dess lydelse före den 1 juli 1957 skulle kommun alltid vara skyldig att för läroverkshus med därtill hörande byggnader kostnadsfritt upplåta sådan byggnadsplats, som avses

i § 56 Ls. Vid den ändring av § 212 Ls, som genomfördes genom KK 1957: 347, borttogs denna föreskrift, då det ansågs självfallet, att kommunen måste tillhandahålla tomt i samband med att den tillhandahöll läroverks-hus. Frågan kommer i ett delvis annat läge, om kommunernas åligganden fastställs genom generella bestämmelser. De sakkunniga förordar därför, att det nu i Ls angives, att kommunen skall tillhandahålla lämplig tomt samt att denna skall vara ändamålsenligt planerad.

Kommunerna har från och med den 1 juli 1957 övertagit kostnaderna för bl. a. *bränsle* till lokalernas uppvärmning, medan staten svarar för av-löning åt värmeskötare och eldare. Att kommunens förpliktelse är begrän-sad till bränslekostnaden bör lämpligen tydligt framgå av stadgandet.

Hänvisningen i nuvarande bestämmelser om *statsbidrag* till byggnads-arbeten bör bibehållas, men motsvarande hänvisning om statsbidrag till elevhem och skolmåltider bör utgå och eventuellt inflyta på annan plats i stadgan.

12. Avveckling av vissa ersättningar

Till läroverken utgår för närvarande i vissa fall mindre bidrag, som är kvarlevor från äldre tider. I stift, där för de allmänna läroverkens behov fin-nes en premie- och fattigkassa, är denna kassas inkomster enligt § 216 mom. 1 Ls de medel, vilka blivit såsom ersättning för djäknepenningar till de all-männa läroverken anslagna. Inkomsternas fördelning emellan de i stiftet varande särskilda läroverkens understöds- och premiekassor må av dom-kapitlet med avseende på lärjungarnas antal och övriga omständigheter årligen uppgöras. Kassans behållning bör årligen i det närmaste utdelas samt varje läroverks andel till vederbörande rektor i rätt tid översändas. För ifrågavarande ändamål anvisas årligen i riksstaten under anslaget All-männa läroverken: Ersättning för djäknepenningar m. m. 4 307 kronor 10 öre.

Dessutom utgår till understöds- och premiekassan vid vissa läroverk er-sättning för förlorad helgonskyld (2 644 kronor 33 öre), samt till vissa läro-verk i Lunds och Göteborgs stift ersättning för indragna landgillen och klockarpensioner (731 kronor 13 öre). Vidare utgår ersättning för studie-skatten i Halland (66 kronor 92 öre) till »Göteborgs högre latinläroverk» och ersättning för 1/2 tunna kronotionde till »Växjö högre skola» (7 kro-nor). Även dessa ersättningar utgår från ovannämnda riksstatsanslag, som under en lång följd av år varit upptaget med oförändrat belopp, 8 500 kro-nor. Häri ingår även ersättning till Visingsöfonden med 705 kronor.

I stift där byggnadskassa finnes, lämnas enligt § 216 mom. 2 Ls ur den-samma, i mån av dess tillgångar och efter medgivande i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, bidrag till byggnad och underhåll av läroverkshus.

Frågan om indragning eller avlösning av ersättningarna från nämnda an-slag har efter särskilt uppdrag år 1940 utretts av dåvarande t. f. kammar-

rådet P. Gavelius. I utredningen framhölls, att ifrågavarande ersättningar var kvarstående rester av det äldre indelningssystem, enligt vilket vissa statsinkomster direkt anvisades till täckande av särskilda statsutgifter. »Ersättningsanslagen torde samtliga få anses skyddade av prästerskapets privilegier, så att desamma icke torde kunna nedsättas eller indragas utan kyrkomötets bifall». Enligt utredningen kunde endast vissa obetydliga ersättningsbelopp utan större olägenheter indragas, medan anslaget till större delen borde bibehållas.

Vid remissbehandlingen kunde *kammarkollegiet* icke biträda uppfattningen, att kyrkomötets bifall erfordrades för nedsättning eller indragning av ersättningarna. Denna mening, anförde kollegiet, torde utgå från en bokstavstolkning av 1723 års privilegietext. Privilegiernas bestämmelser i avseende å anslagen till de allmänna läroverken måste anses helt föråldrade. Vidare erinrade kollegiet om att det veterligen icke dåmera ansågs, att kyrkomötets medgivande erfordrades till förändrad disposition av den till universiteten anslagna egendom, å vilken privilegierna enligt sin ordalydelse vore tillämpliga.

Skolöverstyrelsen hade däremot intet att erinra mot utredningsmannens mening, att kyrkomötets bifall erfordrades för nedsättning eller indragning av ersättningsanslagen. Beträffande ersättningen för förlorad helgonskyld framhöll överstyrelsen, att denna i Kristianstad och Ystad disponerades för skolhusets underhåll. Då stadsfullmäktige i dessa städer åtog sig de av riksdagen uppställda villkoren för ombildning av respektive läroverk, utgick dessa belopp till skolhusens underhåll. Det kunde antagas, att kommunerna då räknade med att även i fortsättningen få behålla nämnda förmån. Överstyrelsen ifrågasatte, om dessa båda ersättningar kunde indragas utan uttryckligt medgivande från kommunernas sida. Beträffande de ersättningar, som tillföll understöds- och premiekassorna, tillstyrkte överstyrelsen utredningens förslag, att dessa skulle bibehållas ograverade.

Riksräkenskapsverket ansåg att ifrågavarande ersättningar saknade verklig betydelse för läroverken och kunde upphöra att utgå utan nämnvärt avbräck för läroverken. Verket kunde dock för det dåvarande icke föreslå anslagets borttagande ur riksstaten, utan torde därmed tills vidare böra anstå i avvaktan på införandet av särskilda omkostnadsstater vid de allmänna läroverken i likhet med vad som redan gällde vid de tekniska läroverken och seminarierna.

Statskontoret framhöll, att enligt utredningen skulle ett tjugotal anslagsposter kvarstå under anslaget till ett sammanlagt belopp av mer än 7 500 kronor. Någon nämnvärd förenkling av anslaget eller dispositionen därav syntes alltså det föreliggande förslaget icke medföra. Om kyrkomötets medverkan erfordrades, ifrågasatte statskontoret, huruvida utredningen borde medföra någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Utredningen föranledde icke någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida (prop. 1942: 1, VIII ht s. 300 ff). Även senare har frågan om slopandet av dessa ersättningar aktualiserats utan att leda till resultat.

Beträffande frågan om kyrkomötets bifall fordras för slopande av dessa ersättningar, vill de sakkunniga, utöver vad kammarkollegiet anför, framhålla följande. I ett år 1955 avgivet betänkande om kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter m. m. (SOU 1955: 47) uttalas under rubriken privi-

legier, som upphört utan att beslut enligt regeringsformen § 114 träffats (s. 67), att stadgandet i artikel 2 av privilegierna om vidmakthållande av akademier, gymnasier och skolor ej längre har någon betydelse. Privilegiebestämmelserna i vad de rör skolväsendet är enligt betänkandet ej tillämpliga, sedan skolväsendet förlorat sin tidigare kyrkliga karaktär. I propositionen 1926: 197 med förslag till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall m. m. anfördes som skäl för att ej låta den föreslagna lagen avse universitetens samt läroverkens egendom bl. a., att denna egendoms ställning förskjutits i och med att undervisningsväsendet alltmer förlorat sin historiskt betingade kyrkliga prägel samt att modernt språkbruk icke torde hänföra denna egendom till den »ecklesiastika».

Genom skolstyrelseren har de organisatoriska banden mellan kyrkan och de allmänna läroverken helt upphört i och med att eforusinstitutionen m. m. slopats. Läroverkens särställning som i viss mån självständiga institutioner har alltmer försvagats. Sedan nu terminsavgifterna avskaffats, får de anses ha i stort sett samma karaktär som andra statliga institutioner, dock med den avvikelser, att de skall vara underställda kommunala styrelser. Genomföres de sakkunnigas ovan framlagda förslag, att läroverkens kassor skall slopas, fyller anslaget »Ersättning till djäknepenningar m. m.» väsentligen samma ändamål som andra anslag till driften av statliga institutioner.

I likhet med kammarkollegiet anser de sakkunniga, att ifrågavarande ersättningar kan borttagas utan kyrkomötets bifall. Skälen för att dessa ersättningar nu bör slopas är huvudsakligen följande.

Redan då frågan prövades 1942 uttalades, att beloppen var så små att de ej hade verklig betydelse för läroverken. Genom penningvärdets fall har deras betydelse ytterligare minskats, då beloppen ej höjts. De utgör nu mindre än 1/20 000 av statens kostnader för driften av läroverken.

Genomföres de sakkunnigas förslag om generell reglering genom riksdagsbeslut av läroverkskommunernas skyldigheter, bör även de mindre ersättningsbelopp, som i ett par fall är avsedda för skolhusens underhåll kunna indragas utan kommunernas samtycke. Övriga belopp utgår för skolsociala ändamål eller för driften av läroverken. Statsverket svarar nu för kostnaderna för driften av läroverken utom beträffande vissa kostnader för tomt och lokaler, som ankommer på kommunerna. Staten anslår dessutom avsevärda belopp för skolsociala ändamål, särskilt må framhållas den nuvarande statliga studiehjälpen, som ej utgick, då frågan prövades 1942. Ersättningen för djäknepenningar m. m. är i jämförelse härmed betydelselös.

Genom slopandet av läroverkskassorna får, som nämnts, dessa ersättningar mera än tidigare samma karaktär som andra anslag under driftbudgeten.

Med hänsyn till dessa skäl förordar de sakkunniga, att ifrågavarande ersättningar indrages. Någon särskild kompensation synes ej erforderlig, all-

denstund staten anvisar för driften av läroverken och för skolsociala ändamål behövliga medel. Från stiftens byggnadskassor bör ej heller bidrag till byggnad och underhåll av läroverkshus utgå. Skulle något läroverk genom bortfallet av här ifrågavarande ersättningar bli i behov av ytterligare anslag, bör detta beaktas vid tilldelningen av statsmedel från riksstatsanslag.

Efter närmare utredning bör beslutas, om stiftens byggnadskassor och premie- och fattigkassor helt eller delvis bör avvecklas och hur med innesående medel bör förfaras.

13. Särskilda frågor

Vissa statliga realskolor är förenade med *kommunala gymnasier*. Realskolans kassor må då omfatta också gymnasiet, om kommunen lämnar bidrag till kassorna, som motsvarar gymnasiets behov. Motsvarande gäller för statligt allmänt läroverk inberäknat försökläroverk, som förenas med *kommunalt högstadium av försöksskolan*. Bortsett från kassorna skall emellertid statens och kommunens medel hållas skilda i räkenskaperna för dessa skolor.

Då kommunerna övertar förvaltningen av den statliga delen av dessa skolor och kassorna bortfaller, förenklas medelsförvaltningen. Som huvudregel torde böra gälla, att inkomster och utgifter för de statliga och kommunala delarna av sådan skola i räkenskaperna redovisas var för sig. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de undantags- och specialbestämmelser, som eventuellt kan erfordras. På vissa områden, som ej hör till medelsförvaltningen i egentlig mening, erfordras likaledes specialbestämmelser, t. ex. beträffande skolhälsovård och skolbibliotek. Dessa frågor torde få lösas i annat sammanhang.

Direktionen över Stockholms stads undervisningsverk ombesörjer uträkning och utbetalning av löner och sjukvårdersättningar beträffande läroverken i Stockholm. Direktionens verksamhet är avsedd att nedläggas den 1 juli 1958 och övertagas av Stockholms kommunala myndigheter. Direktionen har emellertid samma uppgifter beträffande *lärarhögskolan*, som ej kommer att sortera under Stockholms skolstyrelse. Lärarhögskolans löneuträkning är särskilt tidsödande och vansklig, då många av lärarna tjänstgör vid olika skolor i Stockholm. Dessa uppgifter kan tänkas överflyttade antingen till skolöverstyrelsen eller till lärarhögskolan. Överstyrelsen har för närvarande ej personal, som fortlöpande sysslar med uträkning av lärarlöner. Dessutom har överstyrelsen lokalsvårigheter. Lärarhögskolan har redan nu hand om vissa löneutbetalningar och lokalfrågan kan ordnas. Dess administrativa och kamerala personal är emellertid redan nu hårt pressad och kan ej utan förstärkning fullgöra de nya arbetsuppgifterna. Enligt de sakkunnigas mening bör löneuträkningen lämpligen överföras till lärarhögskolan, vars administrativa personal bör förstärkas med en väl kvalificerad

biträdeskraft. Tillsynen och ansvaret för löneuträkningen torde böra fördelas mellan högskolans förste byråsekreterare och kassör.

Läroverket för vuxna i Norrköping mottager elever från hela riket, vilka delvis får undervisning per korrespondens. Om läroverket ej blir underställt skolstyrelsen i Norrköping, torde dess ekonomiska förvaltning tillsvidare böra handhavas av rektor med erforderlig biträdeshjälp.

14. Riksstaten

Ett genomförande av de sakkunnigas förslag påkallar vissa jämkningar i riksstatsanslagens beräkning och uppställning.

I fråga om läroverkens *avlöningsanslag* torde få hänvisas till vad departementschefen anfört i propositionen 1958: 1 (VIII ht s. 515 f). Anmärkas må vidare, att bland särskilda uppbördsmedel under avlöningsanslaget bortfaller posterna »av kommuner och lärare erlagda hyror» och »av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse».

Läroverkens *omkostnadsanslag* måste utökas med tre nya poster, nämligen expenser, bibliotek och materiel samt understöd och premier. I samband därmed bortfaller bidragsanslaget till läroverkens kassor. Slutligen måste anslaget Ersättning för djäknepenningar m. m. få ändrad benämning, då det framdeles endast avser ersättning till Visingsöfonden. Om en omläggning av sistnämnda fond pågår nu utredning.

Anslagen till direktionen över Stockholms stads undervisningsverk (avlöningar och omkostnader) kan utgå ur riksstaten redan för budgetåret 1958/59 (se Prop. 1958: 1, VIII ht s. 516).

15. Övergångsanordningar

De sakkunnigas förslag bör i allt väsentligt genomföras från och med den 1 juli 1958. Vissa delar av förslaget bör dock genomföras först från och med den 1 juli 1959, bland annat med hänsyn till svårigheten att ändra redan begärda anslag å riksstaten för budgetåret 1958/59.

Anslag till läroverkens kassor är upptaget i förslaget till riksstat för budgetåret 1958/59. En omläggning kan ej påräknas. De sakkunniga förordar, att läroverkens kassor bibehålles till den 1 juli 1959, men att förvaltningen av dem övertages av kommunerna redan från och med den 1 juli 1958. De sakkunniga inser, att detta är olägligt för kommunerna, men anordningen är dock genomförbar, om erforderligt samarbete sker mellan läroverkens rektorsexpeditioner och kommunernas medelsförvaltare.

Till biblioteks- och materielkassorna har för nästa budgetår medel beräknats med hänsyn till att hälften av hyresinkomsterna från läroverkens lokaler skulle tillfalla kassorna. Dessa hyresinkomster bör därför övergå till kommunerna först från och med den 1 juli 1959.

I förslaget till avlöningsanslag för nästa budgetår är upptagna inkomstposter för hyror m. m. för tjänstebostäder. De sakkunniga anser emellertid det vara angeläget att den av de sakkunniga föreslagna reformen beträffande tjänstebostäder eller ersättning därför samt tjänstebostadshyror genomföres redan då kommunerna övertager läroverkens förvaltning och förordar därför, att detta förslag genomföres redan från och med den 1 juli 1958.

Avvecklingen av ersättning för djäknepenningar m. m. bör anstå till den 1 juli 1959, då anslag för ändamålet föreslagits för nästa budgetår.

De läroverk, som ej övergått på systemet med avgiftsfri undervisning, bör som nämnts få bibehålla denna anordning under nästa budgetår, dock bör även här kommunerna överta medelsförvaltningen redan från och med den 1 juli 1958.

V. Remissyttranden

Av remissmyndigheterna har endast statstjänstemännens riksförbund helt avstyrkt de sakkunnigas förslag. En ledamot av riksräkenskapsverket har ansett sig i första hand böra förorda, att den nuvarande ordningen i princip bibehålles. Skoldirektionen i Stockholm har biträtt sakkunnigförslaget såtillvida, som den förordat att kommunen i sak åtager sig de föreslagna förvaltningsuppgifterna men ansett att detta skall ske på grundval av ett avtal med staten. I övrigt har vad de sakkunniga föreslagit tillstyrkts eller lämnats utan erinran. De hörda myndigheternas och organisationernas synpunkter skall här närmare redovisas.

Kammarrätten anför inledningsvis följande. Den av de sakkunniga föreslagna överflyttningen av den ekonomiska förvaltningen till läroverkskommunen, innebärande att en kommunal styrelse blir lokalt förvaltningsorgan för en statlig institution, måste med hänsyn till möjliga komplikationer i administrativt och organisatoriskt hänseende ingiva vissa betänkligheter. Att staten åt kommun uppdrager dylikt offentligt sysslomannskap torde sakna direkt motsvarighet inom förvaltningen. *Kammarrätten* vill dock icke motsätta sig att den föreslagna överflyttningen, som synes vara förutsatt i skolstyrelselagen, tills vidare prövas.

Kammarrätten diskuterar därefter olika delar av de sakkunnigas förslag och framför synpunkter och gör påpekanden i skilda hänseenden utan att dock i något avseende rikta invändningar mot förslaget i sak.

Enligt *statskontorets* mening framgår av nu föreliggande förslag, att den lämpligaste utvägen att ernå den från olika synpunkter önskvärda begränsningen av rektorernas arbetsbörda torde vara att på kommunerna överlåta bestyret med läroverkens medelsförvaltning. Ämbetsverket tillstyrker i huvudsak de föreslagna lösningarna av de med en dylik överlåtelse förenade spörsmålen.

Att som de sakkunniga föreslagit bereda riksräkenskapsverket ökad medelstilldelning för tjänsteresor för lokal tillsyn av läroverken anser stats-

kontoret dock inte böra ifrågakomma. Vidare framhålles, att anledning numera torde saknas att bibehålla systemet att med expensmedel bestrida kostnaderna för icke-ordinarie vaktmästar- och eldarpersonal. Sådana kostnader bör enligt statskontorets mening i fortsättningen belasta vederbörlig anslagspost under avlöningsanslaget.

Då de föreslagna åtgärderna får konsekvenser ifråga om rektorernas arbetsbörd, förutsätter statskontoret att biträdesorganisationen på rektors-expeditionerna bör kunna icke oväsentligt inskränkas och att medelstilldelningen för ändamålet för nästkommande budgetår anpassas efter de ändrade förhållandena. Ämbetsverket uttalar slutligen, att anledning torde föreligga att upptaga frågan rörande omfattningen av rektorernas undervisningsskyldighet till omprövning.

Riksräkenskapsverkets majoritet har inte funnit anledning till erinringar mot grundtanken i de sakkunnigas förslag men gjort åtskilliga påpekanden av revisionsteknisk natur, vilka syftar till en skärpning av de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna. Från ämbetsverkets beslut har en ledamot, *byråchefen Faxelius*, anmält avvikande mening. En anordning enligt vilken en kommunal nämnd ålägges att även fungera som styrelse för en statlig institution kan enligt Faxelius' mening visserligen i och för sig godtagas under förutsättning av en fullständig redovisning av omhändertavda statsmedel, men en dylik anordning skulle, anser han, medföra en stark splittring av läroverkens förvaltning och medföra olägenheter större än vinsterna. Faxelius förordar därför, att skolstyrelsernas uppgifter begränsas till ungefär desamma som nu ankommer på läroverkens lokalstyrelser och att rektorernas arbete med den ekonomiska förvaltningen underlättas inom nuvarande ram för denna förvaltning.

Ämbetsverkets majoritet har i huvudsak anfört följande synpunkter. De statliga medlen bör i de kommunala räkenskaperna redovisas å särskilda inkomst- och utgiftskonton. Ämbetsverket bör ha befogenhet att årligen från ett mindre antal kommuner infordra sådant verifikationsmaterial, som enligt sakkunnigförslaget eljest inte skall inlämnas till riksräkenskapsverket för granskning. Den kommunala revisionen bör även avse kontroll av att littereringen skett i enlighet med ämbetsverkets anvisningar.

Riksräkenskapsverket ifrågasätter, om inte kostnader för renhållning av läroverkens lokaler och hygieniska anordningar bör stanna på kommunerna. Skall dessa kostnader likväl täckas av statsmedel, bör medlen anvisas under ett särskilt, för ändamålet å riksstaten uppfört anslag, förslagsvis benämnt »Allmänna läroverken: Bidrag till expenser». Från detta anslag föreslås kommunerna skola äga rekvirera förskottsbelopp, maximerade till 90 procent av de totala expenskostnaderna föregående redovisningsår, varefter ansökan om slutavräkning påföljande redovisningsår skulle insändas åtföljd av utdrag ur kommunens bokföring m. m.

Nämnas må slutligen att ämbetsverket anser dels att rektors medgivande

bör inhämtas av skolstyrelsen, innan läroverkets lokaler uthyres, dels att styrelsen endast efter beslut av rektor skall äga avyttra eller avskryva läroverket tillhörig löseegendom.

Skolöverstyrelsen har endast ansett sig böra göra det påpekandet, att direktionen över Stockholms stads undervisningsverk ombesörjer uträkning och utbetalning av löner och sjukvårdersättningar jämväl för statens skolköksseminarium samt att, om direktionens verksamhet kommer att upphöra med utgången av juni månad 1958, de nämnda uppgifterna synes böra överföras till läroanstalten. Beträffande den förstärkning av seminariets administrativa personal som därvid skulle erfordras, avser överstyrelsen att i annat sammanhang framlägga förslag.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har, från de synpunkter överstyrelsen har att företräda, inte haft något att erinra mot förslaget.

Överståthållarämbetet ifrågasätter med hänsyn till vissa av de invändningar som gjorts av kommunala organ i Stockholm, huruvida skolförfattningssakkunnigas förslag är ägnat att läggas till grund för bestämmelser, avsedda att träda i kraft den 1 juli 1958. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* tillstyrker i princip förslaget att det skall ankomma på skolstyrelserna att handha läroverkens ekonomiska förvaltning men finner det tveksamt om reformen kan genomföras redan från den 1 juli i år i mindre läroverksorter med hänsyn till svårigheten att där så snabbt skaffa kompetent arbetskraft. *Kammarkollegiet och domkapitlen i Uppsala och Stockholm*, som granskat förslaget i vad det gäller avvecklingen av ersättningar för djäknepenningar m. m., har ej funnit anledning till erinringar mot att en sådan avveckling kommer till stånd.

Styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm har avgivit utlåtande över vad de sakkunniga föreslagit rörande lärarhögskolan och därvid bland annat redogjort för omfattningen av löneutbetalningarna vid läroanstalten. Dessa, som nu ombesörjes av direktionen över Stockholms stads undervisningsverk, beräknas från och med läsåret 1958/59 komma att uppgå till omkring 300 per månad, varav cirka hälften avser lärarkandidater. Till de månatliga löneutbetalningarna kommer utbetalningen av omkring 500 handledararvoden per år samt ersättningar för vidareutbildning, vilka redan nu ligger på lärarhögskolans kansli.

Till det av de sakkunniga framlagda förslaget om förstärkning av lärarhögskolans administrativa personal med en väl kvalificerad biträdeskraft ansluter sig skolans styrelse men framhåller, dels att med de sakkunnigas förslag torde avses befattningshavare lägst i kontorists löneställning, dels ock att endast erfarenheten kan avgöra om denna arbetsförstärkning är tillfyllest. Förlägges löneutbetalningarna såsom styrelsen föreslagit till lärarhögskolan, kommer högskolans kassör att få större ekonomiskt ansvar och nya tidskrävande arbetsuppgifter, framhåller styrelsen och menar, att som en given konsekvens därav befattningen som kassör bör uppflyttas från nuvarande lönegrad Ao 10 till lägst lönegrad Ao 12.

Direktionen över Stockholms stads undervisningsverk tar i sitt yttrande endast upp vissa frågor, som berör direktionens verksamhet. Efter att ha erinrat om att det i statsverkspropositionen till 1958 års riksdag förutsättes, att direktionen skall upphöra med utgången av budgetåret 1957/58 anföres bland annat följande.

Frågan huruvida skoldirektionen kan vid angiven tid övertaga direktionens samtliga arbetsuppgifter av ekonomisk natur, undandrager sig direktionens bedömande. Däremot måste direktionen mycket bestämt framhålla, att dess verksamhet icke omedelbart kan då upphöra. Skatteredovisning för perioden maj—juni, justering av beslut och ställningstaganden, som hänföra sig till förfluten tid, samt överlämnande och ordnande av direktionens arkiv m. m. kunna icke verkställas eller avslutas före den 1 juli 1958. Därtill kommer, att avsevärd tid erfordras för bokslutsarbetet och räkenskapernas överlämnande till riksräkenskapsverket. Det är följaktligen nödvändigt att räkna med, att direktionen under en övergångstid måste fortsätta med sin verksamhet. Hur länge övergångstiden måste fortfara, beror i väsentlig mån på hur den nya organisationen kommer att fungera och skoldirektionens förmåga att övertaga arbetsuppgifterna.

Statens avtalsnämnd har avgivit utlåtande över de delar av sakkunnigförslaget, som berör städningsfrågor och därvid, utan att rikta någon erinran mot förslaget, pekat på att ett genomförande därav medför vissa problem, som enligt nämndens mening bör beaktas.

Utredningen angående redogöraransvaret m. m. Efter att i korthet ha redogjort för redogöraransvarets innebörd uttalar utredningen, att redogöraransvarets betydelse enligt dess mening överdrivits samt meddelar, att utredningen torde komma att föreslå, att redogöraransvaret avskaffas, men att anmärkningsprocessen bibehålles med i viss mån ändrad karaktär. Redogörarens ansvar skulle då bli att bedöma efter vanliga skadestandsregler och skadestandsfrågor för redogörare i sista hand avgöras av allmän domstol.

I fråga om kommuns ansvar gentemot staten för kommunalt förvaltade statsmedel bör enligt utredningens mening principen vara den av de sakkunniga föreslagna, nämligen att i den mån ekonomiskt ansvar bör föreligga, detta bör åvila kommunen som sådan och icke kommunal myndighet eller tjänsteman.

1952 års tjänstebostadsutredning har avgivit utlåtande över sakkunnigförslaget i vad det avser frågan om omfattningen av kommunernas skyldighet att i fortsättningen tillhandahålla tjänstebostäder vid läroverken och därvid anfört i huvudsak följande.

Utredningen, som för närvarande överväger bostadstvångets omfattning för bland annat all personal, som avlönas enligt statens allmänna avlösningsreglemente, har icke funnit skäl föreslå dylikt tvång för rektorer vid de allmänna läroverken. Utredningen har med anledning härav intet att erinra mot att kommunernas skyldighet att tillhandahålla bostad för nyssnämnda befattningshavare i enlighet med de sakkunnigas förslag upphäves.

Vad beträffar de sakkunnigas förslag till bestämmelser rörande skyldig-

heten för läroverkskommun att tillhandahålla tjänstebostäder åt vaktmästare och värmeskötare, vilket förslag, såsom de sakkunniga framhållit, bygger på 1956 års riksdagsbeslut angående tjänstebostadssystemet, hade det enligt tjänstebostadsutredningens mening varit önskvärt, om förslaget hade kunnat erhålla en närmare precisering. En förutsättning för en sådan precisering är att ställning först tages till frågan om bostadstvängets omfattning i fortsättningen för dessa båda kategorier av befattningshavare. Tjänstebostadsutredningen är emellertid ännu icke beredd att avgiva något förslag i denna del. I avbidan på ställningstagande till denna fråga anser utredningen, att förslaget tills vidare kan godtagas.

Stadsförbundet framhåller, att de sakkunnigas förslag berör två huvudproblem av betydande kommunalt intresse, nämligen dels frågan om kommunernas övertagande av läroverkens ekonomiska förvaltning och vissa därmed sammanhängande spörsmål, dels frågan om införande av generella bestämmelser rörande kommunernas skyldigheter med avseende å de allmänna läroverken. Sin tidigare framförda mening att det i och för sig vore en rationell förändring att överflytta läroverkens ekonomiska förvaltning på kommunerna har förbundet inte funnit skäl ändra. I anslutning till de sakkunnigas förslag uttalas den meningen att om kommunerna skall övertaga denna förvaltning så synes övervägande skäl tala för att det sker helt och fullt. Det principiella ställningstagandet måste emellertid, framhåller förbundet, kompletteras med en praktisk avvägning huruvida rimlig ersättning kommer att utgå till kommunerna. Förbundet säger sig inte vilja förneka, att sakkunnigförslaget synes vara fullt tillfredsställande, om bedömningen begränsas till nedsummeringen av debet- och kreditposterna för kommunerna, men menar att genomsnittsbereäkningen i detta fall kan vara ovanligt vilseledande. Övergångsvis beräknar förbundet att vissa kommuner kommer att bli överkompenserade och andra underkompenserade. När förbundet trots detta anser sig kunna godtaga förslaget så säges det framför allt bero på den icke oväsentliga fördel av principiell vikt, som ligger i att skyldigheten att hålla tjänstebostäder starkt begränsas.

Enär de synpunkter och önskemål, som framförts av representanter för förbundet, säges ha blivit i allt väsentligt beaktade, har förbundet, vad gäller frågan om överflyttningen av den ekonomiska förvaltningen från rektor till kommun, endast framfört ett par detaljeringar.

Beträffande förslaget att generella bestämmelser om kommunernas åligganden beträffande läroverken skall ersätta de tidigare av läroverkskommunerna gjorda åtagandena ansluter förbundet sig i princip till de sakkunniga men vänder sig mot att tvingande författningsbestämmelser skall fixera läroverkskommunernas åligganden i överensstämmelse med nuvarande, på gjorda åtaganden grundade förpliktelser, bortsett från de samtidigt föreslagna ändringarna och tilläggen, vilket skulle innebära att varje omprövning av kostnadsfördelningsfrågan skulle anses vara obehövlig. Ett sådant tillvägagångssätt kan förbundet inte finna riktigt och det fram-

hålles särskilt, att den nuvarande kostnadsfördelningen i vad angår gymnasiedelen i läroverksorganisationen från kommunal synpunkt måste framstå som oegentlig. Förbundet hemställer enträget att frågan om statsbidrag till anskaffande av gymnasielokaler måtte tagas under övervägande.

Vidare riktas invändningar mot att kommun genom allmänna bestämmelser skall åläggas att även framgent bekosta kompletteringar i form av nybyggnader jämte inredning, inventarier och möbler. Under alla omständigheter bör kommun enligt förbundets mening vara tillförsäkrad möjligheten att i förväg få framföra invändningar mot organisationsförändringar, som har dylika konsekvenser, och få dessa invändningar prövade samt därvid ha formellt fritt val att avstå från att vara läroverkskommun.

Landskommunernas förbund uttalar, att det får anses överensstämma med skolstyrelselagens intentioner att medelsförvaltning och övriga kamerala göromål vid de allmänna läroverken handhas av kommunerna, varför förbundet inte har någon principiell erinran mot skolförfattningssakkunnigas förslag. De få detaljeringar förbundet gör är av formell art och torde inte behöva redovisas här.

Stockholms skoldirektion har som eget yttrande åberopat bland annat skoldirektörens tjänsteutlåtande och därjämte överlämnat ett av stadens kammarkontor till skoldirektören avgivet yttrande i ärendet.

I skoldirektörens tjänsteutlåtande lämnas inledningsvis en redogörelse för utvecklingstendenserna på det skolorganisatoriska området och för den betydelse 1956 års skolstyrelselag bör anses ha som ett instrument för samordning och enhetlig ledning av det allmänna skolväsendet. Det framhålles därefter, att den vidare förvaltningsmässiga samordning av de olika skolformerna, som skolförfattningssakkunnigas förslag innebär, måste ses mot denna bakgrund och betraktas som ett steg i riktning mot större enhetlighet inom skolväsendet. Sedan det uttalats, att gymnasiernas ställning i det framtida skolväsendet inte är fullt klar, framhålles att det dock är säkert, att en intim samverkan mellan statliga och kommunala organ blir nödvändig samt att det synes vara till ansenlig fördel, därest man är inställd på en skolorganisatorisk utveckling enligt de redovisade riktlinjerna, ju tidigare denna samverkan kan inledas. Efter att ha erinrat om att skolförfattningssakkunniga inriktat sig på att söka skapa former för ett samarbete anför skoldirektören bland annat följande allmänna synpunkter.

Som helhet betraktat måste man konstatera, att en icke obetydlig avlyftning från rektorerna blir resultatet av de sakkunnigas förslag. För kommunens del skulle vinsten bestå i följande. Därest det framtida skolväsendet förutsättes få en starkare kommunal förankring, torde som förberedelse härför vara värdefullt med en insyn i läroverkens skötsel och arbetsförhållanden. Som regel ha det kommunala skolväsendets målsmän för närvarande av naturliga skäl ej så ingående kännedom om läroverkens administrativa arbetsförhållanden. Såsom ovan anförts torde det nu aktuella förslaget från skolförfattningssakkunniga icke avse en definitiv lösning av

förhållandet mellan kommunen och de allmänna läroverken på angivet område, utan endast förhållandena under en övergångstid. Naturligtvis är avsikten samtidigt att ange den riktning, i vilken utvecklingen bör gå. Kommunens intresse av förslaget torde sålunda väsentligen ligga i dess karaktär av förberedelse för en vidare utveckling, varjämte som ovan framhållits skapas möjligheter att på detta område ernå en närmare anslutning till föreskrifterna i skolstyrelselagen.

Mot den här angivna bakgrunden borde det omnämnda samarbetet kunna sträcka sig även något utanför den ram, som de föreslagna stadgebestämmelserna ange. Detta gäller t. ex. upphandling av kontorsartiklar för expeditionerna, av undervisningsmateriel och böcker, av materiel för städning m. m. Det torde likaså gälla tryckning av en del blanketter o. dyl. Dessa frågor kunna lösas i samband med ingående av det avtal, som nedan förordas.

Som av bilagda yttrande framgår har kammarkontoret avstyrkt det framlagda förslaget. Kontoret har därvid bland annat ansett, att kompetenskonflikterna vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag kunna innebära motsatsen till avsedd rationalisering. Ansvaret för de statliga skolorna bör i stället alltjämt åvila staten. Det måste även anses helt uteslutet enligt kontorets mening, att läroverkskommunerna skulle åläggas statligt redogöransvar. Ur de anförda rationaliseringssynpunkterna borde samma resultat kunna vinnas genom en koncentration av den ekonomiska förvaltningen till statliga organ, närmast länskolnämnderna och för Stockholms del skolöverstyrelsen.

De av kammarkontoret anförda motiveringarna för dessa slutsatser torde icke ur kommunens synpunkt kunna bestridas. Den angivna ståndpunkten blir därjämte än mer motiverad genom de i det följande och i såväl juridiska avdelningens som revisionskontorets yttranden påtalade svårigheterna med de skilda huvudmannaskapen. Utan att undervärdera vikten av de påtalade olägenheterna och de av kammarkontoret anförda argumenten bör föreliggande ärende emellertid därjämte bedömas mot den ovan angivna bakgrunden. Till uttalanden rörande den tidigare beskrivna, troliga framtida utvecklingen ha stadsfullmäktige också i stora drag principiellt anslutit sig vid behandlingen av ett flertal skolärenden under senare år. Denna bakgrund och stadsfullmäktiges tidigare redovisade principiella inställning bör — trots angivna skäl i negativ riktning för en lösning enligt det framlagda förslaget — medföra en från stadens sida positiv medverkan till lösning av frågorna men på annat sätt. Den administrativa hjälpen åt läroverken bör i så fall ges annan form, än som föreslagits av de sakkunniga. Förslagsvis kan denna, därest statsmakterna med omedelbar verkan vill lösa frågan, åtminstone för Stockholm ske genom ingående av avtal mellan kronan och staden. Detta förutsätter naturligtvis, att full ersättning skall givas staden för dess merarbete. Som ett led i den allmänna utvecklingen är jag således benägen att i sak biträda de sakkunnigas intentioner, men med en sådan utformning, att kommunens befattning med de allmänna läroverkens ekonomiska förvaltning får lösas ej författningsvägen utan genom avtal.

Skoldirektören går i det följande in på den ekonomiska gottgörelse, kommunen skulle komma i åtnjutande av enligt sakkunnigförslaget. De av de sakkunniga angivna grunderna skulle enligt i yttrandet gjorda beräkningar

medföra en inkomstförbättring för staden av 145 000 kronor, medan utgifterna för de föreslagna förvaltningsuppgifterna beräknas komma att uppgå till 200 000 kronor. Skoldirektören anför härom.

Vare sig frågorna komma att lösas författningsvägen eller som här föreslås avtalsvägen kan den föreslagna ersättningen med det angivna tillägget, eller 145 000 kronor, icke accepteras för de avsedda arbetsuppgifterna. Om frågan löses avtalsvägen, blir ersättningen helt beroende av arbetsuppgifternas omfattning. Om avtalet kommer att innebära samma arbetsuppgifter för kommunen, som de sakkunniga föreslagit, bör ytterligare ersättning lämnas genom särskilt anslag. Stadens myndigheter böra icke utan gensägelse acceptera någon som helst ytterligare ekonomisk belastning avseende läroverkens verksamhetsområde. Tidigare har erinrats om huvudstadens anseliga utgiftsökning genom statens vägran att upprätta statliga gymnasier i tillräcklig omfattning. Vidare ha ytterligare merutgifter åsamkats staden genom nyorganisationen av realskolorna, förut för enbart Norrort beräknade till över 1 miljon kronor per år. När dessutom så många invändningar i sak nu anföras mot skolförfattningssakkunnigas förslag, bör, därest förslaget ändock kommer att genomföras, staden ovillkorligen kräva, att full kompensation skall givas för utgifterna, en kompensation, som dessutom bör kunna variera efter utgifternas ökning. Vid en lösning avtalsvägen bör ersättningen kunna regleras varje år.

Beträffande de sakkunnigas förslag att de individuella åtagandena från läroverkskommunernas sida skall ersättas med generella författningsbestämmelser uttalar skoldirektören att en dylik omläggning säkerligen skulle vara rationell. En mera allmängiltig utredning rörande kostnadsfördelningen för läroverken borde dock enligt skoldirektörens mening göras, innan någon förbindelse från stadens sida lämnades beträffande kommunens åligganden. Rörande innebörden av föreliggande förslag uttalas.

Enligt det nu framlagda förslaget skall kommunen ansvara för de kompletterande lokalanskaffningar, som kunna uppkomma genom av statsverket ensidigt beslutad omorganisation. Som förutsättning för en sådan skyldighet borde i enlighet med skolstyrelselagens intentioner det åtminstone krävas, att skolstyrelsen biträtt förslaget till omorganisation.

Ur *kammarkontorets* starkt negativa yttrande torde huvudsynpunkterna böra här redovisas.

De sakkunnigas förslag att överflytta läroverkens ekonomiska förvaltning till kommunerna synes kontoret i själva verket närmast vara förestavat av statsfinansiella skäl och de invändningar, de sakkunniga rest mot andra diskuterade lösningar, äger enligt kontorets mening relevans endast om avsikten är att söka undvika ökade utgifter för statsverket.

Den av de sakkunniga anförda argumenteringen för en överflyttning på kommunerna av ifrågavarande arbetsuppgifter är enligt kammarkontorets mening bristfällig. Uppfattningen att en sådan överflyttning skulle minska risken för kompetenskonflikter delas således inte av kontoret, som tvärtom anser, att ett genomförande av förslaget snarare skulle skapa nya sådana

konflikter utan att eliminera de nu rådande. Att läroverksrektorerna i regel ej har utbildning för kameralt arbete finner kontoret ej vara något argument för att överföra dylika göromål på kommunen och ej heller synes det kontoret från rationaliseringssynpunkt lämpligt att vidtaga de föreslagna åtgärderna.

Så länge läroverken är statliga måste enligt kammarkontorets uppfattning ansvaret för dem rimligen åvila de statliga myndigheterna. Att såsom i sakkunnigförslaget i viss mån skett lägga det ekonomiska ansvaret för skolorna i fråga på kommunerna bör enligt kontorets mening vara uteslutet. Däremot säges det *principiellt* sett inte finnas några hinder för att skol-expeditionerna med full ersättning för kostnaderna fungerar som *serviceorgan* åt de statliga läroverken. Praktiska och organisatoriska skäl anses dock klart tala mot även en sådan lösning av problemet. På de sålunda i korthet återgivna grunderna säger kammarkontoret sig förhindrat att tillstyrka de sakkunnigas förslag.

Kammarkontoret gör därefter vad kontoret själv kallar en kommunal-ekonomisk analys av förhållandena. Det konstateras då, att kostnaderna för stadens del kan komma att bli av storleksordningen 200 000 kronor, eventuellt något mer. Ur kostnadssynpunkt säges vara att beakta, dels att ett schematiskt beräkning och fastställande av vissa omkostnader för läroverken av statlig myndighet enligt all erfarenhet kan förväntas medföra, att kommunerna inte får full kostnadstäckning, dels att kommunen som sådan ålägges statligt redogöraransvar — en konstruktion som från principiella synpunkter synes kammarkontoret vara helt oantagbar — med den ekonomiska belastning det innebär.

När det gäller den kompensation som skulle utgå till kommunerna, avvisas först tanken att de betydande bidrag staten förbundit sig att efter den 1 juli 1958 lämna till kostnaderna för en förstärkt skolledning skulle kunna motivera det ifrågavarande åtagandet för kommunen utan ersättning. Vidare anser kontoret sig kunna konstatera, att Stockholms stad inte kommer att få något nettotillskott genom att hela hyresinkomsten från uthyrning av läroverkslokaler tillfaller staden. Då de sakkunnigas förslag således inte kan förväntas ge rimlig kompensation för de uppgifter, som skulle påläggas staden, kan kammarkontoret inte ansluta sig till förslaget i föreliggande form.

Såsom exempel på förslagets oformlighet anför kammarkontoret slutligen att det statliga riksräkenskapsverket förutsättes skola äga utfärda vägledande anvisningar med avseende på den kommunala bokföringen för läroverkens del. »Även i flera andra hänseenden skulle den kommunala skolstyrelsen bli i viss mån underställd statliga organ och då i främsta rummet riksräkenskapsverket, vilket helt bryter mot vad som hittills ansetts bära gälla.»

Landsorganisationen har funnit det naturligt och välmotiverat att för-

slagen genomföres, medan *statstjänstemännens riksförbund* menar, att de sakkunnigas förslag dels leder till en egendomlig konstruktion i fråga om kommunens betalningsansvar, dels ej helt åstadkommer befrielse för rektor från ekonomisk förvaltning och redogöraransvar men medför ett dyrbart dubbelarbete. Med hänsyn härtill anser förbundet att förslaget i sitt nuvarande skick ej bör föranleda lagstiftning. *Sveriges akademikers centralorganisation* och *tjänstemännens centralorganisation* har inte riktat några principiella erinringar mot förslagen.

VI. Departementschefen

Skolförfattningssakkunniga har i förevarande promemoria behandlat två huvudspörsmål. Det ena gäller den ekonomiska förvaltningen av de allmänna läroverken och närmast huruvida denna förvaltning, såsom vid 1956 års beslut om skolstyrelser reformen ifrågasattes, bör överflyttas till de kommunala skolstyrelserna. Det andra gäller frågan om att ersätta det nu tillämpade systemet med särskilda ekonomiska åtaganden av läroverkskommunerna med generella författningsbestämmelser om vad som skall åligga sådan kommun. Det är helt naturligt, att det vid bedömandet av i synnerhet det första spörsmålet uppkommit åtskilliga problem av principiell och formell art att ta ställning till, då detta ju gäller huruvida den ekonomiska förvaltningen av en statlig institution skall läggas i händerna på ett kommunalt organ. En dylik anordning, vilken de sakkunniga nu föreslagit, saknar för närvarande motsvarighet inom vår förvaltningsorganisation.

Skulle det befinnas ändamålsenligt att i huvudsak överflytta den ekonomiska förvaltningen av statsläroverken till kommunerna bör lämpligen i samband därmed enkla och överskådliga regler skapas beträffande fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna, inklusive förvaltningskostnaderna, för de allmänna läroverken. De sakkunniga har därför tagit upp även denna fråga. Jag vill redan här uttala min tillfredsställelse över det sätt på vilket de sakkunniga angripit de komplicerade problem de ställts inför. De har haft som mål att skapa praktiska lösningar och har för att nå sådana inte tvekat att delvis avvika från traditionella betraktelsesätt på förhållandet stat—kommun. Efter överväganden av de sakkunnigas olika förslag har jag funnit, att de med läroverkens ekonomiska förvaltning sammanhängande spörsmålen i allt väsentligt bör lösas enligt av de sakkunniga angivna linjer.

En diskussion av de förevarande frågorna måste enligt min liksom enligt de sakkunnigas mening utgå från 1956 års skolstyrelselag och från de tankegångar som bär upp denna lag. I dess första paragraf fastslås sålunda, att varje kommun skall vårda skolväsendet i kommunen och i femte para-

grafen stadgas, att kommunens skolstyrelse skall vara styrelse för bland annat allmänt läroverk och statligt gymnasium. Vidare betonar lagen styrelsens uppgift att sörja för samordning och enhetlighet inom skolväsendet. Om man bortser från sådana myndigheter, som haft att bedöma de förevarande spörsmålen från någon speciell synpunkt — hit torde bland annat kammarkontoret i Stockholm få hänföras — har de sakkunnigas promemoria vid remissbehandlingen oftast bedömts mot bakgrunden av de utvecklingstendenser på det skolorganisatoriska området, vilka kan sägas ha fått sitt uttryck i skolstyrelselagen. Förslagen har också med endast ett par undantag blivit föremål för tillstyrkanden. Detta tolkar jag så, att man allmänt låtit den praktiska synpunkten dominera och accepterat det förhållandet att på skolans område en alltmera intim samverkan och samordning mellan statligt och kommunalt är nödvändig och att de organisatoriskt-tekniska lösningarna, i den mån det går, måste anpassas härefter.

Jag ämnar i fortsättningen väsentligen uppehålla mig vid tre frågor; för det första vid den som rör kommunens ansvar för statsmedel som uppburits för läroverkets drift, för det andra vid frågan om ekonomisk gottgörelse till kommunerna för övertagandet av bestyret med den ekonomiska förvaltningen av läroverken och för det tredje vid frågan om generella ålägganden för läroverkskommunerna i stället för åtaganden från fall till fall.

Beträffande det så kallade redogöraransvaret vill jag framhålla följande. De befattningshavare, som för statliga myndigheters och institutioners räkning förvaltar anslagsmedel och i den egenskapen har att fatta utanordningsbeslut, är underkastade det särskilda redogöraransvar, som innebär, att de är personligen ansvariga för riktigheten av utbetalade belopp och i administrativ ordning kan åläggas att ersätta statsverket vad som vid revision bedömes vara felaktigt utgivet. Ersättningskyldighet inträder oberoende av om den felaktiga åtgärden varit ursäktlig eller inte. Detta strikta ansvar gentemot staten gäller för närvarande i princip endast i fråga om befattningshavare med staten själv som huvudman. Skolstyrelseutredningens förslag, att de allmänna läroverkens ekonomiska förvaltning skulle överflyttas från rektor till den kommunala skolstyrelsen, innebar följaktligen en skarp avvikelse från gällande ordning och mötte från principiella utgångspunkter också starkt motstånd vid remissbehandlingen. Att någon skulle bära ansvar för omhändertavda statsmedel var därvid å ena sidan klart men å andra sidan framfördes mycket allvarliga betänkligheter mot att utsträcka det statliga redogöraransvaret till kommunala tjänstemän eller förtroendemän. Enligt riksräkenskapsverkets mening syntes en sådan anordning överhuvudtaget inte kunna komma ifråga. Hela problemet om läroverkens ekonomiska förvaltning ställdes därför på framtiden i avvaktan på resultatet av ytterligare utredning.

Skolförfattningssakkunniga, som haft detta uppdrag, har dels funnit det lämpligaste av redovisade alternativ vara att överföra förvaltningen av de

statliga läroverken på de kommunala skolstyrelserna dels utgått ifrån att statligt redogöransvar ej kan eller bör läggas på kommunala förtroende- män eller tjänstemän. Deras förslag till lösning av problemet innebär i kort- het, att ansvaret gentemot staten för en korrekt användning av de stats- medel för läroverkets drift, som den kommunala skolstyrelsen skall ha om hand, ålägges kommunen som sådan. Utbetalas dylika medel i strid mot gällande författningar eller särskilda föreskrifter skall kommun således vara skyldig att efter beslut av riksräkenskapsverket eller, efter besvär, av kam- marrätten återbetala motsvarande belopp till statsverket. Det förutsättes därvid, att kommunen i princip skall kunna utkräva ersättning av den, som genom sin åtgärd åsamkat kommunen förlust, i samma ordning som eljest gäller inom kommunal förvaltning.

Beträffande förslaget innebär i detalj hänvisar jag till den föregående redogörelsen. Jag vill emellertid här framhålla att denna del av förslaget, om än inte helt tveklöst i samtliga fall, godtagits i princip av alla hörda remissinstanser utom två. Särskild vikt fäster jag i detta sammanhang vid den positiva inställning som kommunförbunden visat.

Skoldirektionen i Stockholm har framhållit, att Stockholms stad av skilda skäl bör medverka till en positiv lösning av de förevarande frågorna och att direktionen i sak biträder de sakkunnigas intentioner men att samver- kan mellan kommunen och staten bör regleras genom avtal och ej författ- ningsvägen. Jag har tidigare utförligt redovisat de från Stockholms stads sida framförda kritiska synpunkterna. Vad staden anfört har emellertid inte givit mig skäl att förorda avvikelser, varken generellt eller för Stock- holms stads vidkommande, från sakkunnigförslaget i vad det avser formen för reglering av den mellan stat och kommun önskvärda samverkan på detta område.

För egen del biträder jag de sakkunnigas förslag att den ekonomiska förvaltningen av läroverken bör överflyttas på skolstyrelserna. Till frågan om i vilken utsträckning det bör ske, återkommer jag i det följande. Be- träffande utformningen av det kommunala betalningsansvaret förordar jag, med hänvisning till vad jag nyss anfört, den av de sakkunniga föreslagna lösningen.

Det andra av de tre förut angivna huvudspörsmålen, jag ämnar gå när- mare in på, gäller kommunernas ersättning för övertagandet av den för- valtningsuppgift det här är fråga om. Denna uppgift kan givetvis inte övertagas av kommunerna, utan att vissa kostnader därigenom åsamkas dem. De sakkunniga framhåller emellertid, att arbetsuppgiften skulle kun- na anses ingå i det som kommunerna har att lämna som motprestation för den huvudsakligen av statsmedel bekostade förstärkningen av skol- ledarorganisationen som nyligen beslutats. För egen del synes de sakkun- niga dock inte helt ansluta sig till ett dylikt betraktelsesätt, eftersom de framlägger förslag om direkt kompensation till läroverkskommunerna för

de kostnader läroverksförvaltningen skulle vålla dem. I enlighet med principerna för 1957 års statsbidragsreform anses denna emellertid inte böra utgå i form av kontantbelopp utan i stället genom att kommunerna befrias från vissa skyldigheter samt erhåller rätt att tillgodogöra sig vissa belopp, som nu tillföres statsverket.

De sakkunniga har inte närmare beräknat vad reformen skulle kosta kommunerna men har uppskattat genomsnittskostnaden för medelsförvaltningen till 3 500—4 000 kronor per läroverk och år. För de största läroverken säges kostnaden vara betydligt större och för små läroverk mindre.

De sakkunniga föreslår, att kommunernas nuvarande skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad åt rektor upphäves och att skyldigheten att hålla dylik bostad åt vaktmästare och värmeskötare begränsas till vissa fall samt att hyran för sådan tjänstebostad, då den förekommer, skall tillfalla kommunen och inte som nu statsverket. Vidare föreslås, att kommunen skall äga uppbära hela hyresinkomsten av uthyrning av läroverkslokalerna mot hälften för närvarande. Ett genomförande av dessa anordningar beräknas medföra en inkomstökning för kommunerna av cirka 714 000 kronor eller i medeltal 3 250 kronor per läroverk och anses av de sakkunniga innebära en i stort sett skälig kompensation för deras bestyr med läroverkens ekonomiska förvaltning och vad därmed enligt förslaget sammanhänger.

Innan jag går närmare in på denna del av förslaget, vill jag anknyta till den av de sakkunniga anförda synpunkten att övertagandet av nämnda bestyr skulle kunna anses som en motprestation för de betydande kostnader, staten påtagit sig för en förbättrad skolledarorganisation. I motsats till kammarkontoret i Stockholm anser jag det vara alldeles klart, att skolstyrelsereformen måste betraktas som en helhet, i vilken omorganisationen av skolväsendets fackliga ledning ingått som en del och nu förevarande organisationsfråga utgör en annan del. Det vore därför enligt min mening i och för sig rimligt om man tillmätte de ekonomiska insatser staten förklarar sig beredd att göra i detta sammanhang en sådan vikt att de förhållandevis små kostnader läroverkens ekonomiska förvaltning skulle vålla läroverkskommunerna inte särskilt behövde ersättas. För egen del anser jag dock inte att saken bör betraktas på detta sätt, utan jag ansluter mig till de sakkunnigas förslag om kompensation till läroverkskommunerna, men jag anser å andra sidan det nyssnämnda resonemanget ha den relevans för frågans bedömning, att anspråk på en ersättning, som exakt svarar mot den enskilda kommunens kostnader för läroverkens förvaltning, inte med fog kan resas, även om man begränsar sig till en snävt ekonomisk syn på frågan.

Stockholm har beräknat kostnaderna för läroverksförvaltningen till 200 000 kronor och den kompensation som skulle erhållas till 145 000 kronor. Staden skulle således själv bidra med 55 000 kronor. Härvid har emellertid staden förutsatt, att den inte skulle kunna tillgodogöra sig några

som helst inkomster genom uthyrningen av läroverkslokaler även om den får uppbära hyresbeloppen ograverade. Hur därmed än må komma att bli, anser jag att man skall bedöma den framräknade kostnaden av 55 000 kronor mot bakgrunden av det enligt min mening i sammanhanget betydelsefulla förhållandet att staden från den 1 juli 1958 kan beräknas komma i åtnjutande av cirka 750 000 kronor i statsbidrag till sin skolledarorganisation utöver vad som nu utgår.

Stadsförbundet har under framhållande av att under en övergångstid vissa kommuner kommer att bli överkompenserade och andra underkompenserade likväl ansett sig kunna godtaga sakkunnigförslaget i denna del med hänsyn till den icke oväsentliga fördel av principiell vikt, som säges ligga i att skyldigheten att hålla tjänstebostäder skulle starkt begränsas. Landskommunernas förbund har inte haft något att erinra mot den föreslagna formen för kompensation. Inte heller från min sida föranleder de föreslagna ändringarna av bestämmelserna rörande tjänstebostäder och uthyrning av läroverkets lokaler någon erinran, utan jag förordar, att de vidtages och att läroverkskommunerna beredes den kompensation för bestyret med läroverkens ekonomiska förvaltning som blir en följd därav.

Det spörsmål jag senast berört hänger i viss mån samman med den tredje huvudfrågan, vilken gäller möjligheterna att åstadkomma en klar reglering av de ekonomiska mellanhavandena mellan stat och kommun på läroverksområdet. Det är nämligen angeläget, att en sådan reglering kommer till stånd i samband med att kommunerna övertager läroverkens ekonomiska förvaltning, enär preciserade skyldigheter och rättigheter, lika beträffande alla läroverk, måste underlätta samverkan mellan stat och kommun och bidra till att tvistigheter undvikas.

Systemet med detaljerade individuella åtaganden av läroverkskommunerna är, som de sakkunniga framhåller, en kvarleva från äldre tid, vilken i dagens läge medför åtskilliga olägenheter. För de kommuner, som från den 1 juli 1957 övergått till systemet med avgiftsfri undervisning, har åtagandena, i vad de gäller läroverkshusen, utformats enhetligt och de överensstämmer nu med innehållet i § 212 i läroverksstadgan. Däremot föreligger av skäl, som jag i det föregående redovisat, olikheter i fråga om skyldigheten att hålla tjänstebostäder åt vaktmästare och värmeskötare. De sakkunniga föreslår, att de särskilda åtagandena skall ersättas med generella bestämmelser, vilka utom beträffande vissa detaljer bör motsvara vad som nu enligt gjorda åtaganden gäller för flertalet läroverkskommuner, dock med de inskränkningar i fråga om skyldigheten att hålla tjänstebostäder som de sakkunniga föreslagit och jag nyss förordat. För de kommuner, som nu inte är skyldiga att hålla bostäder åt vaktmästare och värmeskötare skulle ett genomförande av detta förslag innebära, att de befriades från skyldigheten att hålla tjänstebostad åt rektor men bleve skyldiga att, om så skulle erfordras för vakthållning eller uppvärmning av läroverket, hålla

tjänstebostad åt vaktmästare och värmeskötare. Hyran för dylik bostad skulle dock tillfalla kommunen.

Enligt sakkunnigförslaget borde efter en övergångstid av ett år även de kommuner, ett tiotal, som ännu inte övergått till systemet med avgiftsfri undervisning, underkastas de generella bestämmelserna. Den av de sakkunniga föreslagna lydelsen av dessa framgår av § 213 i ett av dem utarbetat författningsutkast, vilket som *bilaga* torde få fogas till protokollet i detta ärende.

Såväl stadsförbundet som skoldirektionen i Stockholm ansluter sig i princip till tanken att generella bestämmelser bör avlösa de särskilda åtagandena men båda remissinstanserna vänder sig mot att läroverkskommunernas åligganden skall fixeras i enlighet med nu gjorda åtaganden utan någon mera genomgripande utredning om kostnadsfördelningen. Att nu göra en dylik utredning anser jag emellertid av flera skäl inte vara påkallat eller lämpligt. Jag vill understryka, att ett införande av generella bestämmelser i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag inte skulle medföra någon ekonomisk belastning för kommunerna, utöver vad som redan följer på grundval av gjorda åtaganden. Då så är förhållandet och några principiella invändningar från kommunalt håll inte rests mot den utan tvivel rationella åtgärden att ersätta dessa åtaganden med generella bestämmelser av det huvudsakliga innehåll de sakkunniga föreslagit, förordar jag, att förslag förelägges riksdagen att besluta, att denna åtgärd vidtages.

Efter dessa ställningstaganden till principspörsmålen övergår jag till vissa detaljer i de sakkunnigas förslag.

Det har vid remissbehandlingen framhållits, att ett genomförande av de framlagda förslagen inte skulle medföra någon nämnvärd vinst, då läroverkets rektor ändå inte skulle kunna skiljas från de ekonomiska förvaltningsuppgifterna, samt att kompetenskonflikter mellan rektor och skolstyrelse lätt skulle uppkomma. Jag vill med anledning härav först framhålla, att frågorna om å ena sidan själva förvaltningen av medlen och å andra sidan rätten att besluta över deras användning måste hållas i sär. Det förslag jag här förordat innebär, att bokföring, redovisning och utbetalning av läroverksmedlen helt och hållet skall ombesörjas av skolstyrelsen, som också skall förfoga över vad som anslagits till avlöningar, sjukvårdsersättningar och expenser, medan rektor, i förekommande fall med stöd av biblioteksnämndens respektive kollegiets beslut, skall disponera över medlen till bibliotek och materiel samt till understöd och premier. Naturligtvis kan rektor inte helt befrias från varje befattning med den ekonomiska förvaltningen i övriga avseenden utan en viss uppgifts- och tillsynsskyldighet måste kvarstå för honom. I enlighet med de sakkunnigas uppfattning anser jag emellertid, att det uttryckligen bör stadgas, att rektor icke är skyldig att besluta om eller beräkna avlöningsförmåner eller sjukvårdsersättningar

till personalen. Jag vill slutligen i klarhetens intresse här framhålla, att redogöraransvar för rektor i fortsättningen endast kan komma i fråga i den utsträckning som följer av hans handhavande av posterna bibliotek och materiel samt understöd och premier.

Vad de sakkunniga föreslagit angående förvaltningen av donationer och fonder, medel för den statliga studiehjälpen samt ersättningar i samband med provningar och dylikt föranleder ingen erinran från min sida. Beträffande den statliga studiehjälpen torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning vidtagna erforderliga ändringar i gällande författningar, vilka bör avse även andra skolformer än de allmänna läroverken.

I fråga om rekvisition av statsmedel kan jag biträda vad de sakkunniga föreslagit utom i ett avseende, nämligen beträffande rätten att besluta om tilldelande av expensmedel. Rekvisition av dessa skulle enligt de sakkunnigas mening grunda sig på beslut av länskolnämnd. Jag förordar emellertid att skolöverstyrelsen, som för närvarande fattar motsvarande beslut och således äger erfarenhet på området, bibehåller denna uppgift tills vidare.

Riksräkenskapsverket har ansett, att medel till expenser bör utanordnas förskottsvis med 90 procent av närmast föregående redovisningsårs kostnader, varefter en slutreglering skulle ske påföljande redovisningsår mot företeende av bokföringsutdrag m. m. I detta avseende finner jag inte skäl förorda avvikelser från sakkunnigförslaget, då enligt min mening anledning ej finns att föreskriva en generell skyldighet att lämna redovisning för dessa medel, vilket synes vara avsikten med riksräkenskapsverkets förslag. Där emot bör läroverkskommun vara skyldig att på anfordran av vederbörande statlig myndighet lämna de uppgifter och det verifikationsmaterial som erfordras för myndighetens bedömning av verksamhetens handhavande. Vidare bör, såsom ämbetsverket föreslagit, föreskrivas, att samtliga för statens räkning förvaltade läroverksmedel skall redovisas särskilt å härför upplagda inkomst- och utgiftskonton för att det vid inspektion av läroverken från statlig myndighets sida eller eljest skall vara möjligt att utan svårigheter ta del av räkenskaperna. I enlighet med riksräkenskapsverkets förslag bör vidare den kommunala revisionen även avse kontroll av att littereringen skett i förskriven ordning.

Med undantag för de avvikelser jag sålunda förordat, bör vad de sakkunniga föreslagit i fråga om revision och den kommunala bokföringen i huvudsak vinna tillämpning.

På grund av de uttalanden som gjorts av såväl statskontoret som riksräkenskapsverket torde från och med budgetåret 1959/60 medel för avlöning av icke-ordinarie vaktmästar- och eldarpersonal och övrig betjäning vid läroverken böra belasta anslagsposten till avlöningar åt övrig icke-ordinarie personal under läroverkens avlöningsanslag. Expenskostnaderna i övrigt, inklusive kostnaderna för städpersonal, torde alltså böra belasta

läroverkens omkostnadsanslag. Beträffande städpersonalen vill jag framhålla, att de föreslagna ändringarna i medelsförvaltningen inte skall medföra ändringar i det förhållandet att denna personal är statligt anställd. Dess löne- och anställningsvillkor skall således allttjämt regleras genom avtal, som träffas mellan statens avtalsnämnd och statstjänarkartellen.

De sakkunniga har föreslagit, att vissa av statsmedel utgående ersättningar för djäknepenningar, förlorad helgonskyld samt indragna landgillen och klockarpensioner upphör att utgå. För dessa ersättningar har under en följd av år 8 500 kronor anvisats under särskilt anslag på riksstaten. Beloppet har fördelats på ett tjugotal poster, vilka saknar all betydelse för täckande av läroverkens driftkostnader. Då något skäl ej finns att bibehålla detta anslag vid sidan av andra anslag till läroverkens driftkostnader, tillstyrker jag, att ifrågavarande ersättningar med av de sakkunniga föreslaget undantag för ersättningen till Visingsöfonden av 705 kronor upphör med utgången av nästa budgetår.

Av redogörelsen för nuvarande förhållanden på ifrågavarande område framgår, att huvuddelen av den ekonomiska förvaltningen av Stockholmsläroverken ombesörjes av ett särskilt statligt organ, direktionen över Stockholms stads undervisningsverk. Denna myndighet har dessutom om handlöneuträkningar m. m. för personalen vid lärarhögskolan i Stockholm och vid statens skolköksseminarium. I statsverkspropositionen till årets riksdag har jag under punkten 192 med hänsyn till skolförfattningssakkunnigas verksamhet förutsatt, att de på riksstaten upptagna båda förslagsanslagen till nämnda direktion skall bortfalla med utgången av innevarande budgetår.

Såsom framgår av mina tidigare ställningstaganden anser jag, att huvudparten av direktionens arbetsuppgifter från och med nästa budgetår skall överflyttas på skolstyrelsen i Stockholm. Av naturliga skäl innefattas inte i dessa uppgifter någon befattning med de ekonomiska förhållandena vid lärarhögskolan och statens skolköksseminarium. Beträffande den förra har de sakkunniga föreslagit, att direktionens uppgifter skall läggas på lärarhögskolans kansli mot att personalen där i viss utsträckning förstärkes. Huru med löneuträkning och därmed sammanhängande angelägenheter vid statens skolköksseminarium skall förfaras, därest direktionen upphör med sin verksamhet, har de sakkunniga inte tagit ställning till.

Skolstyrelsen i Stockholm bör enligt mitt förslag övertaga den ekonomiska förvaltningen av läroverken i staden från och med den 1 juli 1958. Från samma tid bör lärarhögskolans kansli övertaga de uppgifter som i fråga om denna skola nu åvilar direktionen över Stockholms stads undervisningsverk. De ökade kostnader för personal, vilka kan följa härav och som icke kan antagas bli av den omfattning lärarhögskolans styrelse i sitt remissyttrande förutsatt, torde under budgetåret 1958/59 efter Kungl. Maj:ts närmare bestämmande få bestridas ur anslagsposten till avlöningar

till övrig icke-ordinarie personal under lärarhögskolans avlöningsanslag. Motsvarande anordning torde under samma tid få vidtagas för att löneuträkningar och därmed sammanhängande uppgifter skall kunna fullgöras vid statens skolköksseminarium.

Emellertid torde direktionen över Stockholms stads undervisningsverk inte till instundande budgetårsskifte hinna slutföra de arbetsuppgifter, som hänför sig till nu löpande budgetår. Direktionen har i sitt remissyttrande framhållit, att arbetet för att på tillfredsställande sätt kunna avslutas måste bedrivas viss tid efter den 1 juli 1958. Jag finner det naturligt att så är förhållandet. Därest riksdagen inte har något att erinra däremot torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att ur anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal under de allmänna läroverkens avlöningsanslag — från vilken anslagspost kostnaderna för biträdes hjälp på rektors-expeditionerna bestrides — disponera för ändamålet erforderliga medel. Jag räknar med att direktionens ifrågavarande uppgifter kan slutföras inom tre månader efter budgetårsskiftet 1958/59.

De förslag jag här förordat, bör i allt väsentligt genomföras från den 1 juli 1958, med hänsyn dels till det angelägna i att läroverksrektorerna snarast befrias från ansvaret för de kamerala göromålen, dels med hänsyn till att skolstyrelse-reformen då träder i kraft. På grund av att arbetet med statsregleringen för budgetåret 1958/59 nu är långt framskridet, är det dock nödvändigt att genomförandet av förslaget i vissa delar uppskjutes ett år. I enlighet med de sakkunnigas förslag bör således av detta skäl läroverkens kassor bibehållas till den 1 juli 1959 men kommunerna övertaga förvaltningen av dem redan från och med budgetåret 1958/59. Då medel till biblioteks- och materielkassorna för detta budgetår beräknats under förutsättningen att hälften av hyresinkomsterna från läroverkens lokaler skall tillföras kassorna, kan inte heller den del av förslaget, som innebär att hela denna hyresinkomst skall tillfalla kommunerna, träda i kraft förrän från och med budgetåret 1959/60.

Den kompensation läroverkskommunerna föreslagits erhålla för övertagandet av de förevarande förvaltningsuppgifterna skulle huvudsakligen bestå i att nu av kommuner och lärare erlagda hyror för tjänstebostäder samt av vaktmästare erlagda hyror och ersättningar för bränsle och lyse ej vidare skulle inbetalas till statsverket. Beträffande Stockholm anser jag för egen del att jämväl ett sedan 1819 till staten utgående bidrag av 15 000 kronor till löner åt läroverkslärare i detta sammanhang bör upphöra att utgå. Nu nämnda bidrag, hyror och ersättningar plägar upptagas i avlöningsstaten för de allmänna läroverken som särskilda uppbördsmedel och i Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition framlagda förslag till sådan stat har de upptagits på sedvanligt sätt.

Som jag nyss framhöll, bör den nu ifrågavarande förvaltningsreformen i

huvudsak genomföras från och med nästa budgetår. De anförda skälen härför är enligt min mening mycket starka. Å andra sidan bör kommunerna från början erhålla åtminstone huvuddelen av den föreslagna ersättningen för sitt ökade bestyr, vilket emellertid inte skulle bli fallet, om de särskilda uppbördsmedel, jag nyss nämnde, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag kommer att uppbäras under nästa budgetår. Därest riksdagen fastställer avlöningsstat för de allmänna läroverken för budgetåret 1958/59 i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget i statsverkspropositionen, bör därför föreskrifter utfärdas om att de särskilda uppbördsmedlen, i de delar jag angivit, icke skall uppbäras för budgetåret, mot att ur icke-ordinarieposten i samma avlöningsstat medel till likalydande belopp ej tages i anspråk.

Under punkten 192 Allmänna läroverken, Avlöningar i årets statsverksproposition har jag förordat, att medelsanvisningen för biträdes hjälp på rektorexpeditionerna utökas högst intill en angiven ram. Dessa medel utgår ur icke-ordinarieposten i läroverkens avlöningsstat. Om de nämnda uppbördsmedlen inte uppbäres under nästa budgetår, medför det, att mot dessa svarande belopp ej behöver tagas i anspråk för bekostande av biträdes hjälp och att således den inkomstminskning för statsverket, som ett avstående av uppbördsmedlen skulle innebära, kommer att balanseras av en lika stor utgiftsminskning.

På liknande sätt bör man betrakta de förutnämnda kostnader, uppskattningsvis 20 000 kronor, som föranledes av att lärarhögskolan och statens skolköksseminarium själva skall ombesörja löneuträkningar o. dyl. efter den 1 juli 1958 samt av att direktionen för Stockholms stads undervisningsverk kan beräknas behöva fullgöra vissa avvecklingsuppgifter under någon del av nästa budgetår. Mot denna utgift på 20 000 kronor bör således ställas att anslag till kostnaderna för direktionen, i gällande riksstat beräknade till 68 200 kronor, ej erfordras för budgetåret 1958/59, om förvaltningsreformen genomföres. Här uppkommer således en utgiftsminskning av omkring 50 000 kronor.

Statens nuvarande direkta kostnader för de ekonomiska förvaltningsuppgifter, som skall överflyttas på kommunerna, kan beräknas till $(220 \times 3\,500 =) 770\,000$ kronor, med vilket belopp utgifterna för biträdes hjälp på rektorexpeditionerna således skulle kunna minskas. Denna minskning skulle emellertid, som jag nyss framhållit, reduceras genom att staten avstår från vissa uppbördsmedel, vilka i årets statsverksproposition upptagits till ett belopp av 458 400 kronor. Minskningen under 1958/59 skulle således under av mig nu angivna förutsättningar komma att uppgå till $(50\,000 + 770\,000 - 458\,000 =)$ i avrundat tal 362 000 kronor. Från och med budgetåret 1959/60 skulle minskningen öka med 7 800 kronor genom indragningen av ersättningen för djäknepenningar m. m. Från samma budgetår, då läroverkskommun skall äga uppbära hela inkomsten av lokalutyrningen, kan

kommunerna tillkommande kompensation beräknas öka med cirka 300 000 kronor, eller med det belopp som beräknas nu inflyta till biblioteks- och materielkassorna vid vissa läroverk genom att hälften av hyresinkomsterna skall tillföras dem. De sakkunniga har tänkt sig, att det inkomstbortfall, som sålunda kan sägas träffa vissa läroverk på grund av bortfallande hyresinkomster, skall kompenseras genom medelsanvisning över riksstaten. De sakkunnigas uppfattning på denna punkt, som saknar anknytning till frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, kan jag emellertid inte dela. Enligt min mening bör nämligen ett enhetligt system tillämpas för tilldelning av medel till bibliotek och materiel, vilket måste göra det lättare att upprätta rekvisitioner och bedöma dessa. De nuvarande grunderna för beräkning av medel för detta ändamål finns det enligt min mening inte anledning att ompröva i detta sammanhang, utan de bör tvärtom i fortsättningen vinna en för alla läroverk likartad tillämpning.

Beträffande förslagets genomförande bör sammanfattningsvis följande gälla. Läroverkens ekonomiska förvaltning, inklusive förvaltningen av läroverkskassorna, vilka bibehålles till den 1 juli 1959, övertages från och med den 1 juli 1958 av läroverkskommunernas skolstyrelser; även i kommuner, som då ej övergått till systemet med avgiftsfri undervisning. De ändrade bestämmelserna rörande tjänstebostäder vid läroverken träder i kraft från samma datum, och de belopp statsverket skulle uppbära som inkomster av dessa bostäder jämte viss ersättning från Stockholms stad avstår statsverket från att uppbära från och med nästa budgetår.

Den andra hälften av hyresinkomster av uthyrning av läroverkslokaler övergår till kommunerna från och med budgetåret 1959/60, då även ersättningarna för djäknepenningar m. m. avvecklas. De kommuner, som ännu ej övergått till systemet med avgiftsfri undervisning, skall göra det från och med den 1 juli 1959.

Från och med nästa budgetår bortfaller anslagen till direktionen över Stockholms stads undervisningsverk. Från och med budgetåret 1959/60 bortfaller dels bland särskilda uppbördsmedel under avlöningsanslaget till de allmänna läroverken posterna bidrag från Stockholms stad, av kommuner och lärare erlagda hyror ävensom av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse, dels bidragsanslaget till läroverkens kassor. I stället för sistnämnda anslag bör omkostnadsanslaget till läroverken utökas med tre särskilda poster, nämligen till expenser, bibliotek och materiel samt understöd och premier.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. besluta, att läroverkskommuns åliggande från och med den 1 juli 1958 skall regleras genom generella bestämmelser av det innehåll jag i det föregående förordat;

Kungl. Maj:ts proposition nr 115 år 1958

II. besluta, att ersättning för djäknepenningar m. m., utom i vad avser ersättning till Visingsöfonden, skall upphöra att utgå från och med budgetåret 1959/60;

III. godkänna av mig förordade grunder för den ekonomiska förvaltningen av de allmänna läroverken;

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i olika hänseenden anført utfärda de författningsföreskrifter och övriga bestämmelser som föranledes av förslagen under I—III.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämmer, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Göran Göransson

Bilaga

Skolförfattningssakunnigas förslag till ändring i vissa delar av läroverksstadgan från och med den 1 juli 1959.

§ 147.

[1 mom. punkten f) om rektors upprättande av avlöningslistor m. m. upphäves.]

§ 148.

I fråga om läroverkets ekonomiska förvaltning åligger det rektor:

- a) att med biträde av vederbörande lärare låta föra fortlöpande förteckning över all till läroverket anslagen egendom;
- b) att tillse att nämnda egendom väl vårdas;
- c) att enligt vad i § 221 och § 222 sägs besluta om användningen av medel som anvisats för bibliotek och materiel samt för understöd och premier;
- d) att lämna skolstyrelsen erforderliga uppgifter; samt
- e) att jämväl i övrigt biträda skolstyrelsen i dess handhavande av förvaltningen, dock att rektor ej är skyldig att besluta om eller beräkna personalens avlöningsförmåner.

§ 150.

[Denna paragraf upphäves. Se i stället § 215 nedan.]

SJUNDE KAPITLET

Läroverkens ekonomiska förvaltning

§ 212.

Det åligger skolstyrelsen i kommun där allmänt läroverk finnes (läroverkskommun) att, med iakttagande av bestämmelserna i detta kapitel, för statsverkets räkning ombesörja läroverkets ekonomiska förvaltning.

Kostnaderna för läroverket bestridas av statsmedel, om ej annat följer av vad nedan sägs.

§ 213.

1. Läroverkskommun skall kostnadsfritt tillhandahålla läroverket:

- a) lämplig, ändamålsenligt planerad tomt; samt
- b) erforderliga lokaler jämte inredning, inventarier och möbler.

Om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet är särskilt stadgat.

2. Kommunen skall utan kostnad för statsverket tillhandahålla lämpliga, helst inom läroverkshuset eller i dess omedelbara närhet belägna tjänstebostäder åt vaktmästare och värmeskötare, i den mån så erfordras för tillsyn eller uppvärmning av lokalerna.

Hyra för dylik tjänstebostad tillfaller kommunen.

3. Kommunen skall bestrida kostnaderna för:

- a) belysning av tomt och lokaler;
- b) lokalernas uppvärmning, dock ej kostnaden för värmeskötare och eldare;
- c) yttre renhållning;
- d) utgifter, som åvila läroverksfastighet; samt
- e) försäkringsavgifter.

Om försäkring av staten tillhörig egendom är särskilt stadgat.

§ 214.

Skolstyrelsen må upplåta tomt och lokaler för annat än läroverkets behov, i den mån så kan ske utan hinder för undervisningen eller läroverkets verksamhet i övrigt.

Medel, som inflyta vid uthyrning av tomt och lokaler, tillfalla kommunen.

§ 215.

Undervisningsmateriel, som är förbrukad eller eljest icke användbar, må skolstyrelsen avyttra eller eljest avskriva. Fråga om försäljning, överlättelse eller deposition av handskrifter, arkivalier och värdefullare böcker skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Medel, som inflyta vid försäljning enligt första stycket, skola i räkenskaperna gottskrivas posten bibliotek och materiel.

§ 216.

[Här intages bestämmelser om handläggning av ärenden rörande byggnads- och reparationsföretag; jfr nuvarande § 213. De sakkunniga avse att i annat sammanhang framlägga förslag i denna del.]

§ 217.

Medel, som läroverkskommun av statsverket uppbär för läroverkets drift, skola i kommunens räkenskaper redovisas under följande poster:

- a) avlöningar;
- b) sjukvårdsersättningar;
- c) expenser;
- d) bibliotek och materiel;
- e) understöd och premier; samt
- f) övriga ändamål.

Till ledning vid bokföringen äger riksräkenskapsverket meddela råd och anvisningar.

§ 218.

Från posten *avlöningar* bestridas, i den mån ej annat särskilt stadgas, kostnader för avlöning enligt gällande statliga bestämmelser åt sådan personal vid läroverket, för vars avlöning anslag blivit uppförda å riksstaten.

Statsmedel till avlöningar äger skolstyrelsen för varje månad rekquirera från länsstyrelsen eller, beträffande läroverk i Stockholm, från skolöverstyrelsen. Rekvirerat belopp skall, om ej särskilda skäl annat föranleda, utanordnas till kommunen utan hinder av att kostnaderna ej särskilt styrkts.

§ 219.

Från posten *sjukvårdersättningar* bestridas sjukvårdskostnader, begravningshjälp m. m., allt enligt gällande statliga bestämmelser.

Beträffande statsmedel till sjukvårdersättningar skall § 218 andra stycket äga motsvarande tillämpning.

§ 220.

1. Från posten *expenser* bestridas kostnader för:

- a) renhållning av läroverkets lokaler;
- b) hygieniska anordningar; samt
- c) avlöning åt sådan vaktmästare eller eldare, som ej innehar eller uppehåller ordinarie eller extra ordinarie tjänst.

2. För varje redovisningsår (1 juli—30 juni) skall läroverkskommunen av statsmedel tillföras ett belopp, motsvarande de beräknade kostnaderna under denna post. Efter framställning av skolstyrelsen skall länskolnämnden i början av varje redovisningsår besluta om beloppets storlek och översända beslutet till länsstyrelsen, som har att utan särskild rekvisition ofördröjligen utanordna beloppet till kommunen. Om särskilda skäl äro därtill, skall länskolnämnden tillföra kommunen ytterligare medel för ändamålet.

För läroverk i Stockholm ankommer det på skolöverstyrelsen att fastställa och utanordna belopp, som i andra stycket sägs.

§ 221.

1. Från posten *bibliotek och materiel* bestridas kostnader för:

- a) anskaffande och underhåll av böcker och övrig undervisningsmateriel samt av annan behövlig materiel, som det ej åligger läroverkskommunen att tillhandahålla; samt
- b) tryckning av årsredogörelse och katalog ävensom erforderliga blanketter, program m. m.

2. Statsmedel till bibliotek och materiel skola tillföras läroverkskommunen efter framställning av rektor. Det ankommer på skolöverstyrelsen att fastställa och utanordna medelsbeloppet.

Under denna post redovisas även medel, som avses i § 215.

Medel, som ej äro förbrukade vid redovisningsårets slut, skola reserveras till nästföljande redovisningsår.

3. Rektor beslutar om användningen av medel under denna post, om ej annat följer av § 155 mom. 2.

§ 222.

1. Från posten *understöd och premier* bestridas kostnader för:
 - a) museibesök, exkursioner och andra utflykter, som läroverket anordnar;
 - b) särskilda åtgärder till främjande av lärjungarnas fostran och undervisning;
 - c) specialistundersökning av lärjunge i fall, som avses i §§ 53 och 54;
 - d) understöd åt lärjungar, i fall av trängande behov; samt
 - e) premier åt lärjungar.
2. Statsmedel till understöd och premier skola tillföras läroverkskommunen efter framställning av rektor. Det ankommer på skolöverstyrelsen att fastställa och utanordna medelsbeloppet.

Under denna post redovisas även avgifter, som avses i § 82 mom. 5, § 90 mom. 2, § 110 mom. 3 sista stycket och mom. 6 samt § 117 avd. A mom. 4 och avd. B mom. 4, och som ej inom behörig tid återfordrats av vederbörande examinandor.

Medel, som ej äro förbrukade vid redovisningsårets slut, skola reserveras till nästföljande redovisningsår.

3. Rektor beslutar om användningen av medel under denna post; dock ankommer det på kollegiet att besluta om premier.

§ 223.

Beträffande posten *övriga ändamål* skall gälla vad därom särskilt föreskrives.

§ 224.

1. Donationsmedel, som läroverket mottagit, skola förvaltas av skolstyrelsen, om ej annat är särskilt föreskrivet. Dylika medel skola noggrant användas efter givarens föreskrift.

Om redovisning av donationsmedel äger riksräkenskapsverket meddela närmare föreskrifter.

2. Om ämbetshus och gårdar, skolhemman, ägor och andra lägenheter, som blivit anslagna eller donerade till läroverkens ämbets- och tjänstemän, gäller vad därom i urkunder, författningar och andra bestämmelser särskilt stadgas.

§ 225.

1. Beträffande revision av skolstyrelsens verksamhet i vad denna avser läroverks ekonomiska förvaltning skall vad i kommunallag är stadgat om revision äga motsvarande tillämpning, om ej annat följer av vad nedan stadgas.

2. Revisor är icke skyldig att beträffande posterna avlöningar och sjukvårdsersättningar granska tillämpningen av gällande författningar eller lämpligheten av vidtagna åtgärder.

3. Finner revisor, att utbetalning av medel för statsverkets räkning verkställts i strid mot gällande författningar eller särskilda föreskrifter

eller att inkomst icke behörigen influerit, skall han, om felet grundas på beslut, som meddelats av rektor med stöd av särskild föreskrift eller av annan statlig myndighet, ofördröjligen göra anmälan härom till riksräkenskapsverket.

4. Avskrift av revisionsberättelsen i vad den avser läroverkets ekonomiska förvaltning skall snarast möjligt tillställas riksräkenskapsverket.

§ 226.

1. Skolstyrelsen skall senast den 1 oktober näst efter redovisningsårets utgång tillställa riksräkenskapsverket *dels* erforderligt utdrag av räkenskaperna beträffande de i § 217 angivna posterna, *dels* i original eller avskrift verifikationerna till posten avlöningar, *dels ock* originalverifikationer till posten sjukvårdersättningar.

2. Riksräkenskapsverkets granskning skall i första hand avse tillämpningen av gällande författningar och lämpligheten av vidtagna åtgärder beträffande medel under posterna avlöningar och sjukvårdersättningar.

3. Riksräkenskapsverket, skolöverstyrelsen och länskolnämnden äga hos vederbörande kommunala myndigheter taga del av räkenskaperna beträffande läroverkets förvaltning.

§ 227.

Läroverkskommun är gentemot statsverket ansvarig för medel, som kommunen uppburit för läroverkets drift eller som skolstyrelsen eljest har om händer för statsverkets räkning.

Utbetalas dylika medel i strid mot gällande författningar eller särskilda föreskrifter, är kommunen skyldig att efter beslut av riksräkenskapsverket återbetala motsvarande belopp till statsverket. Vad nu sagts skall dock ej gälla utbetalning, som grundas på beslut av statlig myndighet.

Över riksräkenskapsverkets beslut om återbetalning må besvär anföras hos kammarrätten.

Övergångsbestämmelser

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1959.

Läroverkens expenskassor, biblioteks- och materielkassor samt understöds- och premiekassor skola upphöra med utgången av juni 1959. Kassornas då kvarstående tillgångar och skulder skola upptagas som inkomst respektive utgift under posterna expenser, bibliotek och materiel respektive understöd och premier. Dessa belopp skola beaktas vid tillförande av statsmedel enligt §§ 220—222 i dessa författningsrums nya lydelse.

Vad nu sagts om expenskassorna skall äga motsvarande tillämpning beträffande kvarvarande ljus- och vedkassor.

Läroverkskommun, som först från och med den 1 juli 1959 övergår till systemet med avgiftsfri undervisning, övertager därvid tillgångar och skulder i läroverkets byggnadsfond med skyldighet att använda fondens behållning för läroverkets behov.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Inledning	2
II. Nuvarande förhållanden	3
1. Allmänna bestämmelser	3
2. Medelsförvaltningens art	5
3. Särskilda bestämmelser om läroverken i Stockholm	13
III. Skolstyrelseutredningens förslag m. m.	15
IV. Skolförfattningssakkunniga	18
1. Allmänna synpunkter	18
2. Redogöraransvaret	22
3. Den kommunala bokföringen	24
4. Revisionen	24
5. Avlöningar	26
6. Sjukvårdsersättningar	26
7. Läroverkens kassor	27
8. Övrig medelsförvaltning	29
9. Rekvisition av statsmedel	30
10. Tjänstebostäder och hyresinkomster	30
11. Kommunernas åtaganden	32
12. Avveckling av vissa ersättningar	35
13. Särskilda frågor	38
14. Riksstaten	39
15. Övergångsanordningar	39
V. Remissyttranden	40
VI. Departementschefen	49
<i>Bilaga.</i>	
Skolförfattningssakkunnigas förslag till läroverksstadgans lydelse i vissa delar från och med den 1 juli 1959	61